

Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2010 roku

**REGION FADN 800
MAŁOPOLSKA I PO GÓRZE**

Część II. Analiza wyników standardowych

WARSZAWA 2012

Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2010 roku

**REGION FADN 800
MAŁOPOLSKA I POGÓRZE**

Część II. Analiza wyników standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr   Joanna Szmigiel
mgr inż.   Rafał Tarasiuk

Warszawa 2012

Redakcja techniczna

Dariusz Osuch

Renata Płonka

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-243-6

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-950 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20, skr. poczt. nr 984

Tel.: (0 22) 505 44 39

Tel./faks: (0 22) 826 93 22

E-mail: portal@fadn.pl

Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

1.	Uwagi wstępne	7
2.	Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych w regionie FADN i w polu obserwacji Polskiego FADN	8
2.1.	Pole obserwacji gospodarstw z regionu Małopolska i Pogórze	8
2.2.	Pole obserwacji Polskiego FADN	9
3.	Analiza wyników standardowych.....	10
3.1.	Wyniki standardowe według typów rolniczych.....	10
3.1.1.	Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych	10
3.1.2.	Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych.....	12
3.2.	Wyniki standardowe według klas wielkości ekonomicznej.....	30
3.2.1.	Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	30
3.2.2.	Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	32
3.3.	Wnioski	49

Spis wykresów

Wykres 1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Małopolska i Pogórze.....	8
Wykres 2	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN	9
Wykres 3	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według typów rolniczych	10
Wykres 4	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)	11
Wykres 5	Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych AWU)	11
Wykres 6	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według typów rolniczych.....	12
Wykres 7	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych.....	13
Wykres 8	Udział dzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych	13
Wykres 9	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	14
Wykres 10	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	15
Wykres 11	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych	15
Wykres 12	Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych.....	16
Wykres 13	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	17
Wykres 14	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	17

Wykres 15	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	18
Wykres 16	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	19
Wykres 17	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	19
Wykres 18	Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	20
Wykres 19	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	20
Wykres 20	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	21
Wykres 21	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych.....	21
Wykres 22	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych.....	22
Wykres 23	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	23
Wykres 24	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	23
Wykres 25	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych.....	24
Wykres 26	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych	25
Wykres 27	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych ..	25
Wykres 28	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych	26
Wykres 29	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	26
Wykres 30	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	27
Wykres 31	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych.....	28
Wykres 32	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	28
Wykres 33	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych	29
Wykres 34	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według klas wielkości ekonomicznej.....	30
Wykres 35	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)	31
Wykres 36	Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU).....	31
Wykres 37	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według klas wielkości ekonomicznej.....	32
Wykres 38	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej	33
Wykres 39	Udział dzierzawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej.....	33
Wykres 40	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej.....	34
Wykres 41	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	35
Wykres 42	Udział przekazanych produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	35
Wykres 43	Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej.....	36
Wykres 44	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	36
Wykres 45	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	37
Wykres 46	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	37
Wykres 47	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej.....	38
Wykres 48	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej.....	38

Wykres 49	Koszt nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	39
Wykres 50	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	40
Wykres 51	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	40
Wykres 52	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 53	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 54	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 55	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 56	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	44
Wykres 57	Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej	44
Wykres 58	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 59	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 60	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	46
Wykres 61	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	46
Wykres 62	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 63	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 64	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	48

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
c.u.	- jednostka monetarna (ang. currency unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- Europejska Jednostka Wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.
LFA	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas).
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (z ang. Other Gainful Activities).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRR	- Zakład Rachunkowości Rolnej

1. Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych¹.

Przedmiotem opracowania jest analiza wybranych rezultatów działalności uzyskanych przez gospodarstwa rolne prowadzące rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polskiego FADN) w roku 2010, w regionie Małopolska i Pogórze. Wyniki te zostały obliczone na podstawie danych ze statystycznie reprezentatywnej próby gospodarstw rolnych, których wielkość ekonomiczna, ustalona na podstawie danych rachunkowych i parametrów SO „2004”², stanowiła co najmniej 4 000 euro. Pole obserwacji Polskiego FADN, z którego wyłoniono reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych w regionie Małopolska i Pogórze³, w analizowanym roku wynosiło 142 662 gospodarstw.

Podstawowym celem analizy jest ocena podstawowych czynników kształtujących sytuację ekonomiczną gospodarstw rolnych, znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN w 2010 r. w regionie Małopolska i Pogórze.

Analizę przeprowadzono dla gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych (TF8) oraz klas wielkości ekonomicznej (ES6).

W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące populację, zasoby produkcyjne gospodarstwa, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

---

¹ Szmigiel J., Tarasiuk R.: „Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2010 r. Region FADN 800 Małopolska i Pogórze. Część I. Wyniki standardowe”, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.

² Metodologia liczenia współczynników SO dla rolniczych działalności produkcyjnych została szczegółowo omówiona w raporcie: Goraj L., Cholewa I., Osuch D., Płonka R.: Analiza skutków zmian we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych. IERiGŻ-PIB, Warszawa, 2010.

³ Goraj L., Osuch D., Sierański W., Ziętek I.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN od roku obrachunkowego 2010, IERiGŻ-PIB, Warszawa, 2010.

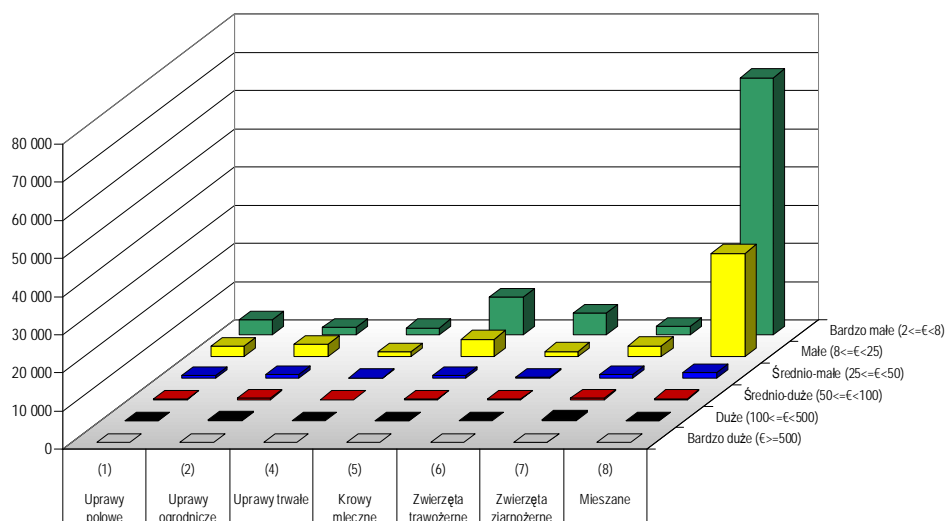
2. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych w regionie FADN i w polu obserwacji Polskiego FADN

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw znajdujących się w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze oraz w polu obserwacji Polskiego FADN całego kraju według tych samych dwóch klasyfikacji obowiązujących we Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych⁴: wielkości ekonomicznej i typu rolniczego, które wykorzystywane są w ustaleniu Planu Wyboru.

2.1. Pole obserwacji gospodarstw z regionu Małopolska i Pogórze

Pole obserwacji regionu 800 (Małopolska i Pogórze) reprezentowało 142 662 gospodarstwa. Dominowały gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (ponad 67% gospodarstw). Gospodarstwa z tego regionu charakteryzowały się wyraźnie mniejszą siłą ekonomiczną niż w innych regionach. Aż 95% gospodarstw znajdowało się w klasach wielkości ekonomicznej do 25 tys. euro SO (patrz: Wykres 1). Liczba gospodarstw największych, znajdujących się w klasie powyżej 500 tys. euro SO, wyniosła tylko 54 gospodarstwa, z tego też względu w analizie według klas wielkości ekonomicznej (rozdział 3.2) nie zostały one uwzględnione.

Wykres 1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Małopolska i Pogórze

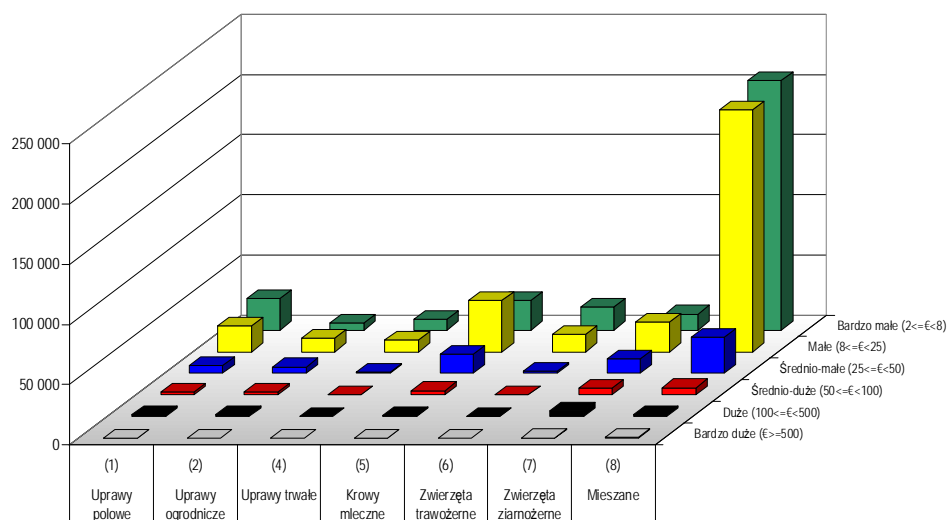

⁴ Aktem prawnym ustanawiającym tę typologię gospodarstw rolnych jest rozporządzenie Komisji nr 1242/2008 z 8 grudnia 2008 r. ustanawiające wspólnotową typologię gospodarstw rolnych, tj. Commission Regulation (EC) No 1242/2008 of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings (Official Journal of the European Union, L 335, p.3, 13.12.2008), z późniejszymi zmianami.

2.2. Pole obserwacji Polskiego FADN

Zdecydowana większość gospodarstw rolnych, zaliczonych do pola obserwacji Polskiego FADN, to gospodarstwa mieszane oraz specjalizujące się w chowie krów mlecznych (łącznie ponad 73%). W przeważającej liczbie gospodarstw (95%) ich wielkość ekonomiczna nie przekroczyła 50 tys. euro SO (patrz: Wykres 2).

Wykres 2 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN

3. Analiza wyników standardowych

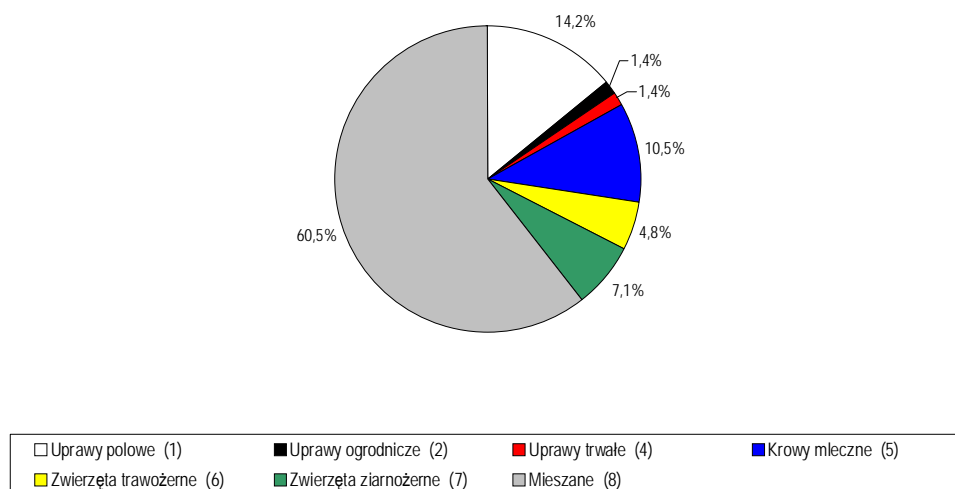
Analizę wyników standardowych podzielono na dwie części: w pierwszej zaprezentowano strukturę zasobów oraz strukturę standardowej produkcji, natomiast w drugiej przeanalizowano wybrane parametry wynikowe. Analizę wykonano dla grup gospodarstw utworzonych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej.

3.1. Wyniki standardowe według typów rolniczych

3.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych

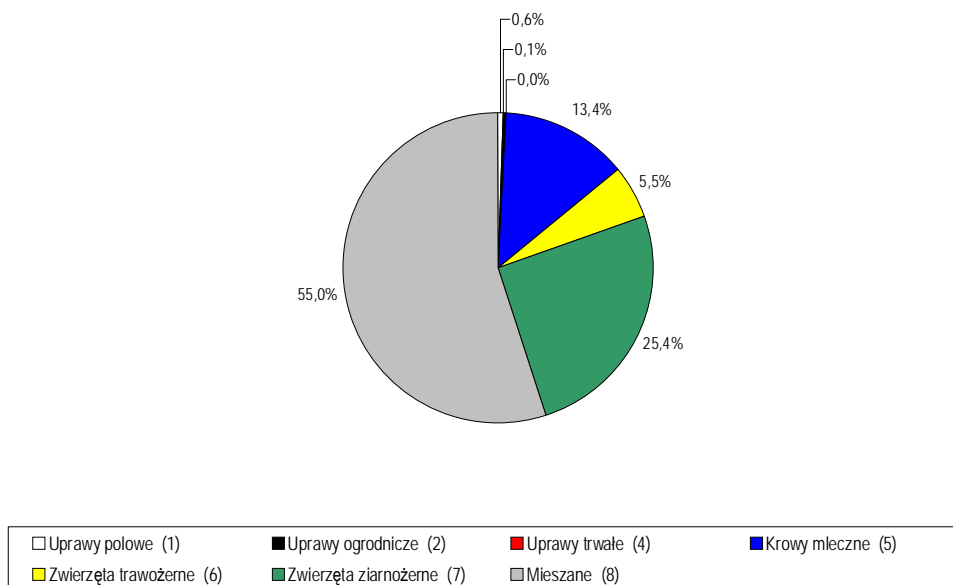
Wykres 3 pokazuje, że największy obszar użytków rolnych w polu obserwacji posiadały gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą oraz gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (odpowiednio 60,5% i 14,2%), a najmniejszy gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych i uprawach trwałych (po 1,4%).

Wykres 3 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według typów rolniczych

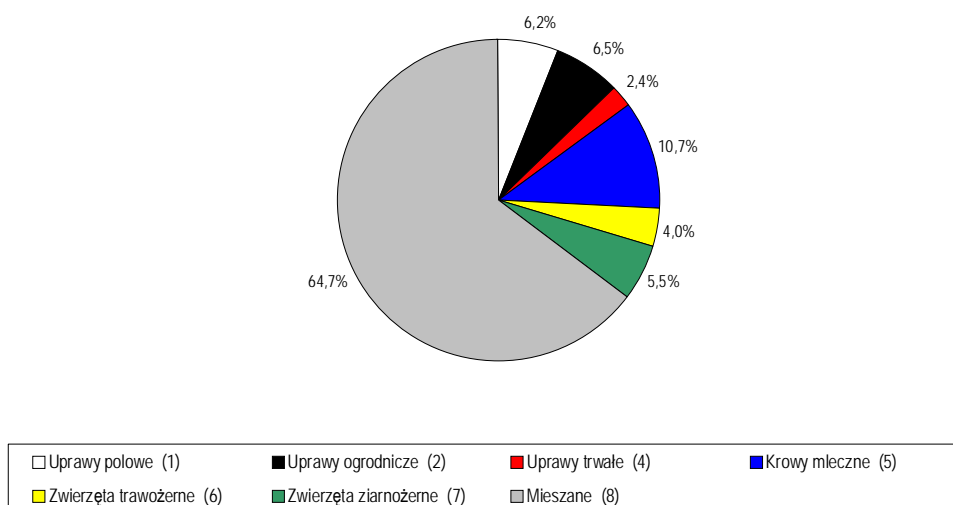
Rozkład liczby zwierząt (w przeliczeniu na LU), zobrazowany przez Wykres 4 wskazuje, że 55% pogłowia zwierząt skoncentrowane było w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą. Natomiast najmniejsza koncentracja pogłowia zwierząt wystąpiła w typach uprawy trwałe i uprawy ogrodnicze.

Wykres 4 Pogłowia zwierząt w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według typów rolniczych (w jednostkach przeliczeniowych LU)

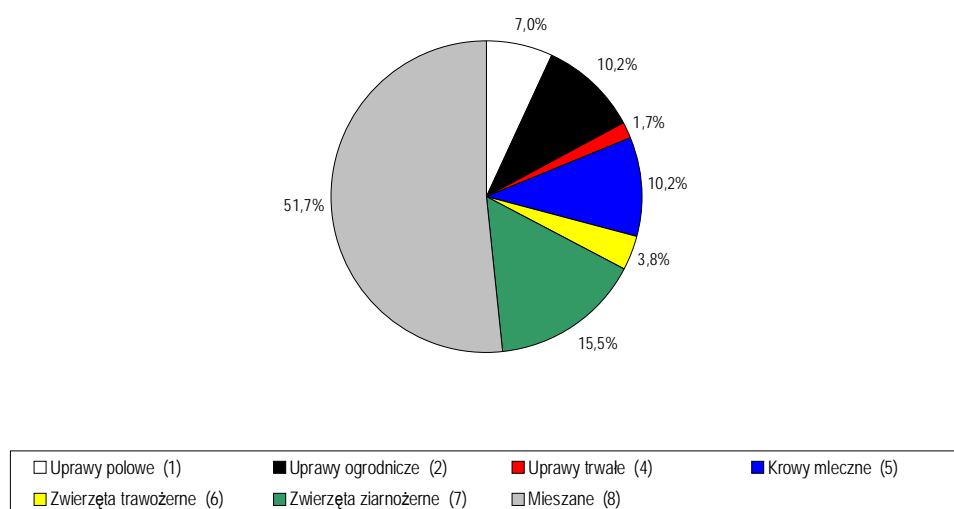
Gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą zaangażowały prawie 65% osób pełnozatrudnionych. Wykres 5 pokazuje, że typy rolnicze o większej specjalizacji absorbują znacznie mniej nakładów pracy (od 2,4% do 6,5%).

Wykres 5 Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych AWU)

Największy udział w tworzeniu Standardowej Produkcji (SO) miały cztery typy rolnicze. Były to gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą i gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych, gdzie udział ten wyniósł odpowiednio 51,7% i 15,5%, krów mlecznych oraz wyspecjalizowane w uprawach ogrodniczych z 10,2% udziałem. Mniejszym udziałem w tworzeniu SO charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych (7%). Pozostałe dwa typy łącznie nie przekroczyły 6% standardowej produkcji w badanej zbiorowości (patrz: Wykres 6).

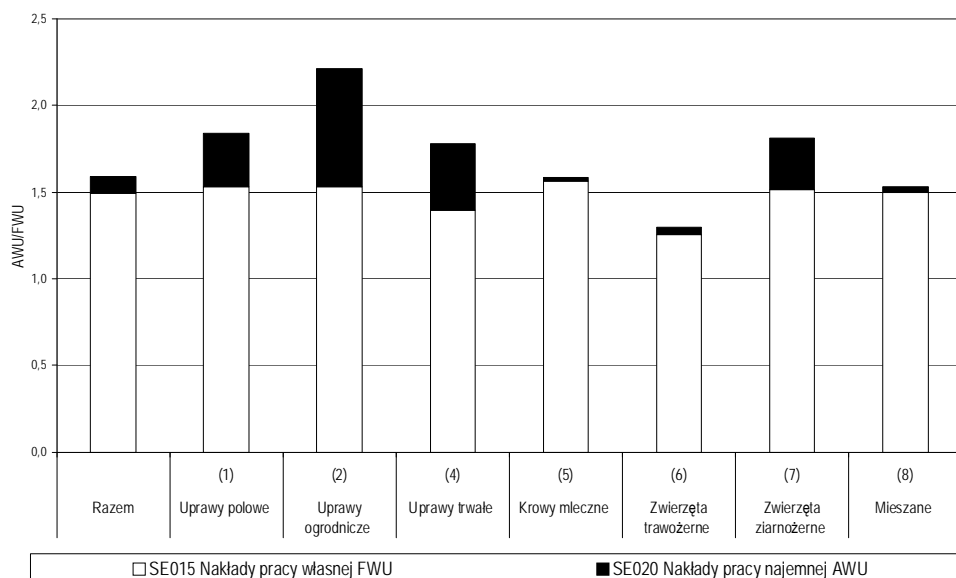
Wykres 6 Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według typów rolniczych

3.1.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych

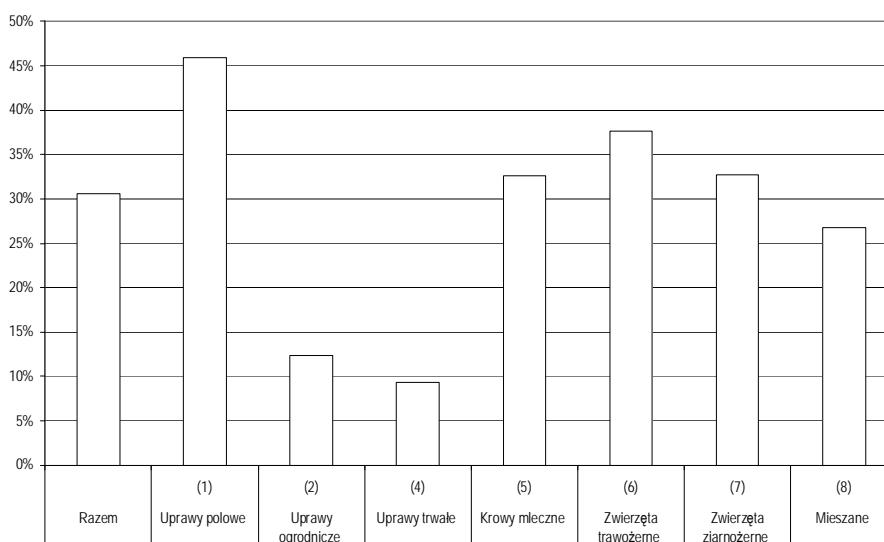
W gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych, uprawach trwałych oraz uprawach polowych i chowie zwierząt ziarnożernych ponoszone były największe nakłady pracy, których podstawą była praca własna, jednakże z dużym udziałem pracy najemnej. W pozostałych typach rolniczych udział pracy najemnej był mniejszy, a nakłady pracy własnej kształtowały się około 1,5 FWU- jednostki przeliczeniowej pracy członków rodziny. Gospodarstwa specjalizujące się w chowie krów mlecznych w najmniejszym stopniu korzystały z pracy najemnej (patrz: Wykres 7).

Wykres 7 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

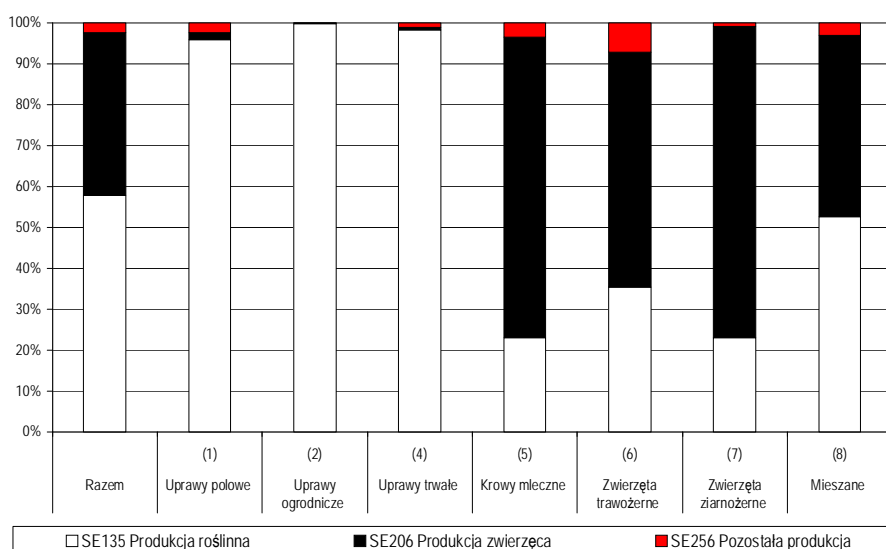
Spośród analizowanych typów gospodarstw w regionie Małopolska i Pogórze najwięcej ziemi dodzierżawiały (ponad 45%) gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych, a najmniej gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych i trwałych. Sytuacja ta związana jest z technologią produkcji: w gospodarstwach ogrodniczych uprawa odbywa się pod osłonami, a w przypadku upraw trwałych – w sadach i plantacjach. Tego rodzaju inwestycje najczęściej wykonywane są na własnej ziemi (patrz: Wykres 8).

Wykres 8 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych

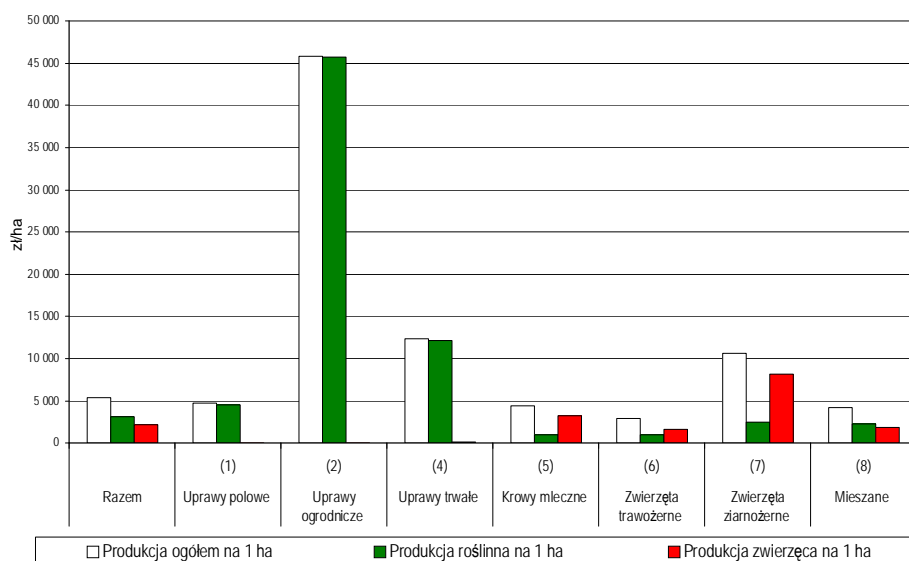
Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodnich i w uprawach trwałych praktycznie całą wartość produkcji uzyskały tylko z produkcji roślinnej. W gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych można zaobserwować niewielki udział produkcji zwierzęcej, a w trzech typach specjalizujących się w chowie zwierząt udział produkcji roślinnej wyniósł od 23% do 35%. Udział pozostałej produkcji⁵ był na niewielkim poziomie we wszystkich obserwowanych typach rolniczych i stanowił margines produkcji ogółem (patrz: Wykres 9).

Wykres 9   **Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych**

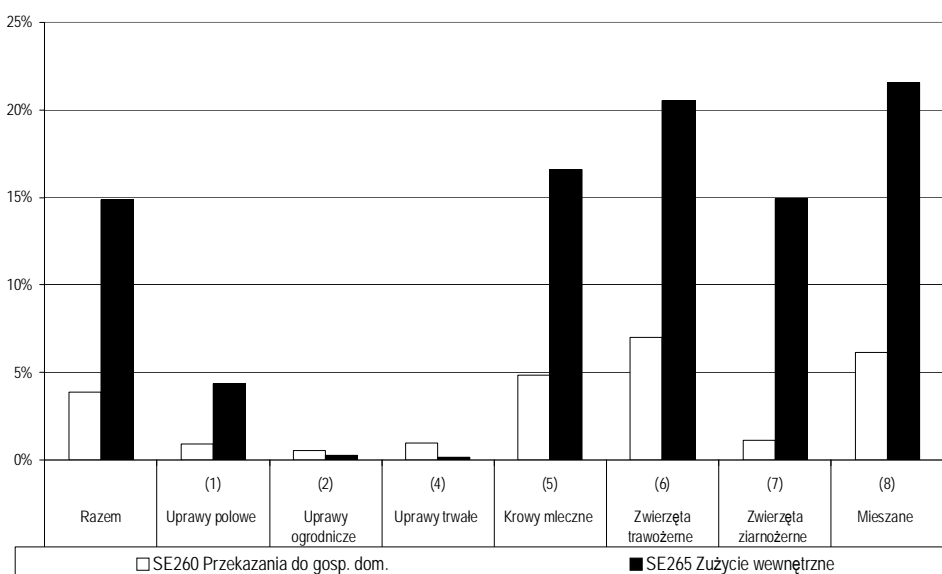

Szczególnie wysoką produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa nastawione na uprawy ogrodnicze (patrz: Wykres 10). Wynika to z faktu, że znaczna część produkcji w tym typie gospodarstw wytwarzana była pod osłonami, a więc bez wykorzystania użytków rolnych. Kolejne miejsce pod tym względem zajmowały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach trwałych oraz nastawione na chów zwierząt ziarnożernych, w których pewna liczba gospodarstw, zwłaszcza drobiowych, produkuje bez własnych użytków rolnych. Najniższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych.

⁵ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wdzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrachunkowych, pozostałe produkty i przychody.

Wykres 10 Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

Niski udział zużycia wewnętrznego (oznaczającego udział produktów rolnych w działalności gospodarstwa rolnego tzw. samozaopatrzenia produkcyjnego) i przekazania produktów do gospodarstwa domowego w produkcji ogółem odnotowano w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych i w uprawach trwałych. Wynika to z ograniczonych możliwości przekazania bardzo wąskiego asortymentu produktów tych gospodarstw oraz ze stosowania kwalifikowanego materiału siewnego z zakupu. W przypadku gospodarstw, w których występowały zwierzęta (typy 5, 6, 7) udział zużycia wewnętrznego był na wysokim poziomie (od około 15% do ponad 20%). Wynika to z faktu, iż specyfika produkcji wymaga zakupu pasz i mieszanek pełnoporcjowych dla zwierząt, a w znikomym stopniu wykorzystywane są pasze własne (patrz: Wykres 11).

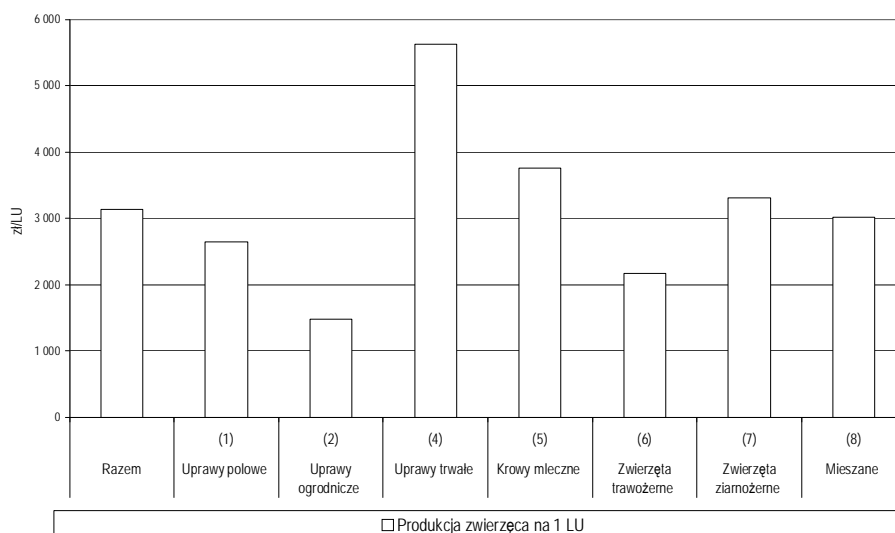
Wykres 11 Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych

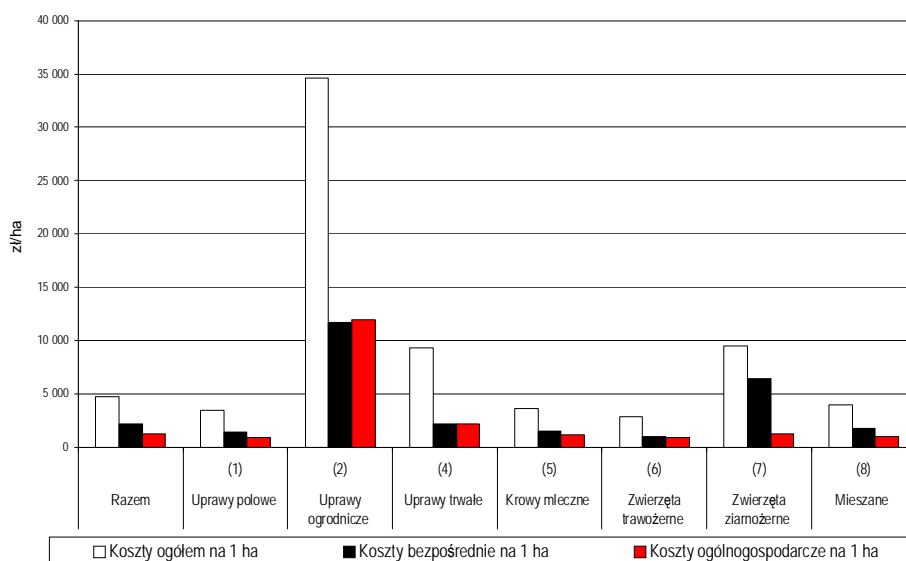
W gospodarstwach specjalistycznych przekazania produktów do gospodarstwa domowego osiągnęły bardzo niski poziom. W gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt trawożernych oraz mieszanych były one największe. Wysoki poziom zużycia wewnętrznego oraz przekazania produktów rolnych do gospodarstwa domowego wskazuje na wciąż powszechny w polskim rolnictwie model gospodarstwa tradycyjnego o organicznej strukturze i zarządzaniu.

Wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 LU związana jest ze specyfiką poszczególnych typów rolniczych (Wykres 12). Wśród gospodarstw z dużym udziałem produkcji zwierzęcej (typy 5 - 8), najwyższą produktywnością charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie krów mlecznych (3 757 zł/LU), a najniższą w chowie zwierząt trawożernych (2 172 zł/LU). Zróżnicowanie produktywności zwierząt w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji roślinnej (typy 1, 2 i 4), ze względu na niskie pogłowie zwierząt należy uznać za przypadkowe.

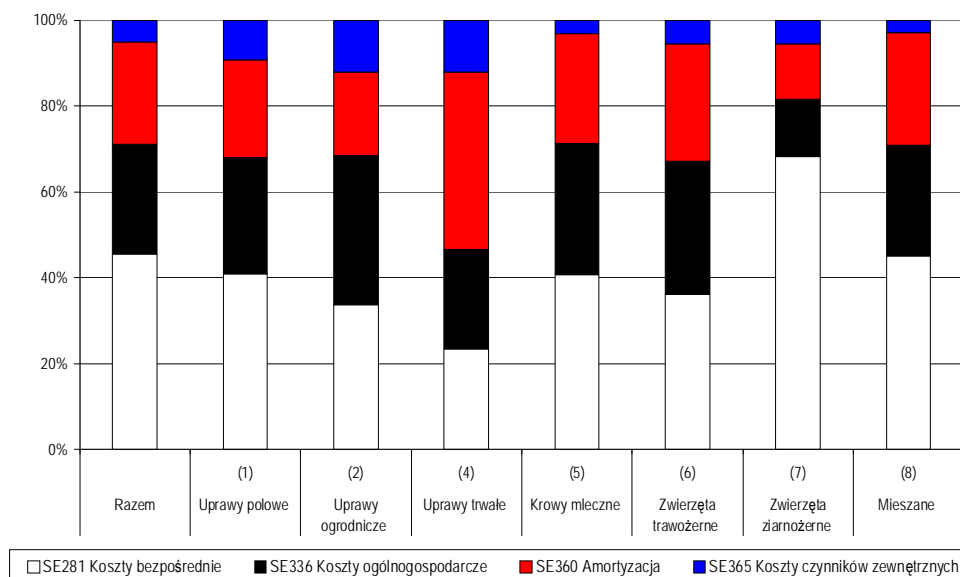
Wykres 12   **Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych**

Z produktywnością ziemi koresponduje intensywność produkcji mierzona wartością kosztów w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 13). Poziom kosztów produkcji w gospodarstwach nastawionych na uprawy ogrodnicze był wielokrotnie wyższy (z wyjątkiem gospodarstw typu zwierzęta ziarnożerne i uprawy trwałe) niż w pozostałych typach rolniczych. Wysoka intensywność produkcji w gospodarstwach ogrodniczych oraz nastawionych na chów zwierząt ziarnożernych wiąże się z tym, że wiele gospodarstw w tych grupach wytwarza produkcję bez wykorzystania użytków rolnych. Najniższe koszty na 1 ha użytków rolnych ponosiły gospodarstwa nastawione na chów zwierząt trawożernych, w pozostałych typach poziom kosztów ogółem był niższy od średniej w całej zbiorowości gospodarstw w regionie Małopolska i Pogórze.

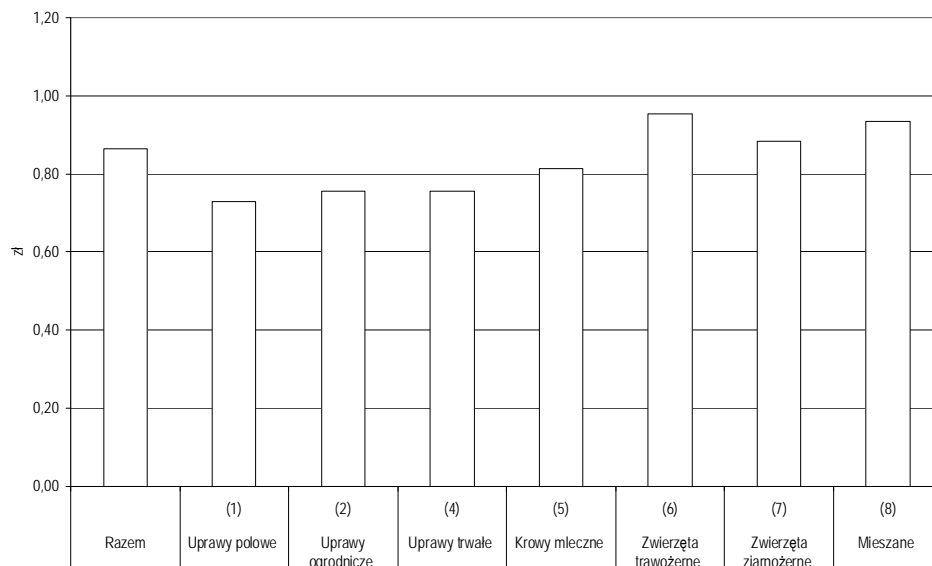
Wykres 13 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

W gospodarstwach, w których występują zwierzęta ziarnożerne można zauważyć znaczny (prawie 70%) udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem. Wysokie koszty bezpośrednie w gospodarstwach zajmujących się tuczem trzody chlewnej i drobiu wiązały się z żywieniem paszami pełnoporcjowymi wysokiej jakości. Koszty amortyzacji były najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych i stanowiły ponad 40% kosztów ogółem (nasadzenia w sadach i plantacjach), a koszty ogólnogospodarcze w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych. Ten stan rzeczy w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych, wynikał z wysokich kosztów opału i energii elektrycznej wykorzystywanej do ogrzewania szklarni. Koszty czynników zewnętrznych były najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji roślinnej, a najniższe w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt - zwłaszcza krów mlecznych (Wykres 14).

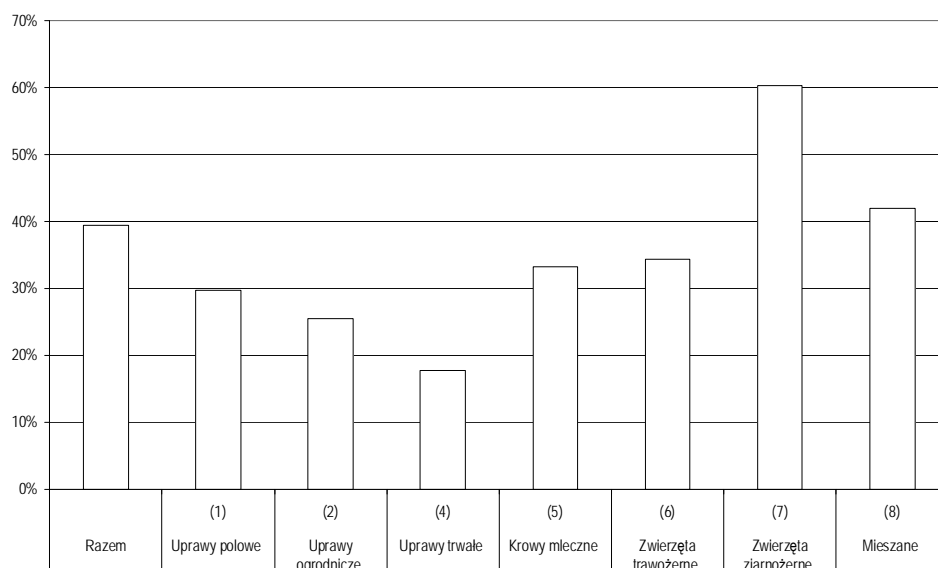
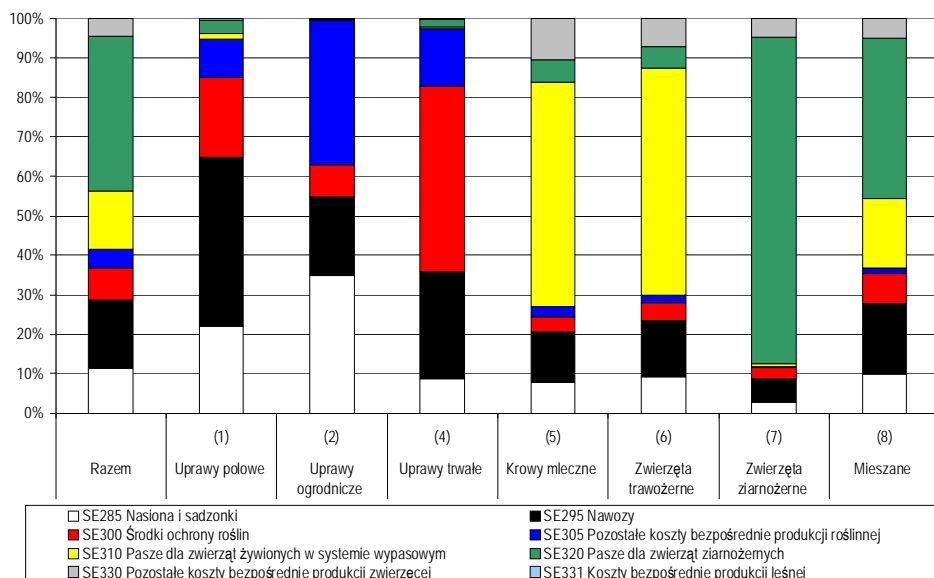
Wykres 14 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

Efektywność produkcji w relacjach rynkowych charakteryzuje koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem (patrz: Wykres 15). W roku 2010 bardzo niską efektywnością charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych oraz gospodarstwa z produkcją mieszaną. Najkorzystniejszą relację kosztów do produkcji osiągnęły gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych, a także ogrodniczych i trwałych.

Wykres 15 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

Koszty bezpośrednie w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych stanowiły ponad 60% wartości produkcji. W pozostałych typach koszty te kształtowały się na poziomie od 25% do 40% produkcji ogółem, z wyjątkiem gospodarstw specjalizujących się w uprawach trwałych – poniżej 20%. Wśród kosztów bezpośrednich istotnymi pozycjami były: zakupy pasz w gospodarstwach nastawionych na produkcję zwierzęcą (w przypadku gospodarstw wyspecjalizowanych w chowie zwierząt ziarnożernych pasze stanowiły ponad 83% wszystkich kosztów bezpośrednich), a w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych, w gospodarstwach ogrodniczych oraz w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach trwałych - koszty nasion, środków ochrony roślin, nawozów i pozostałych kosztów produkcji roślinnej (patrz: Wykres 16 i Wykres 17). Do tych ostatnich kosztów zaliczamy m.in. opakowania jednorazowe, sznurek do wspierania pędów, podłoża dla grzybów i roślin szklarniowych, komponenty i materiały do przerobu uszlachetniającego.

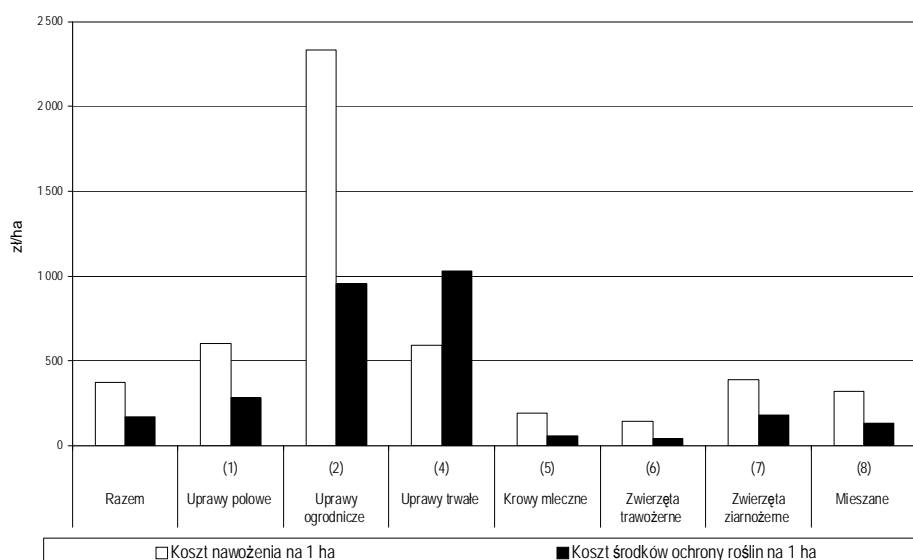
Wykres 16 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych**Wykres 17** Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

Poszczególne typy rolnicze gospodarstw znacznie różniły się poziomem nawożenia i zużycia środków ochrony roślin (patrz: Wykres 18). Koszty nawożenia mineralnego w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ogrodniczych były wielokrotnie wyższe niż przeciętnie w całej zbiorowości gospodarstw. Wyższym poziomem kosztów nawożenia charakteryzowały się także gospodarstwa nastawione na uprawy trwałe oraz uprawy polowe. Najniższe koszty nawożenia mineralnego ponoszone były w gospodarstwach z produkcją zwierzęcą, zwłaszcza w utrzymujących bydło.

Najwyższy poziom kosztów środków ochrony roślin zaobserwowano w gospodarstwach nastawionych na uprawy trwałe oraz uprawy ogrodnicze. Specyfiką gospodarstw wyspecjalizowanych w uprawach trwałych jest to, że inaczej niż w pozostałych typach rolniczych, poziom kosztów środków ochrony roślin znacznie przewyższa poziom kosztów

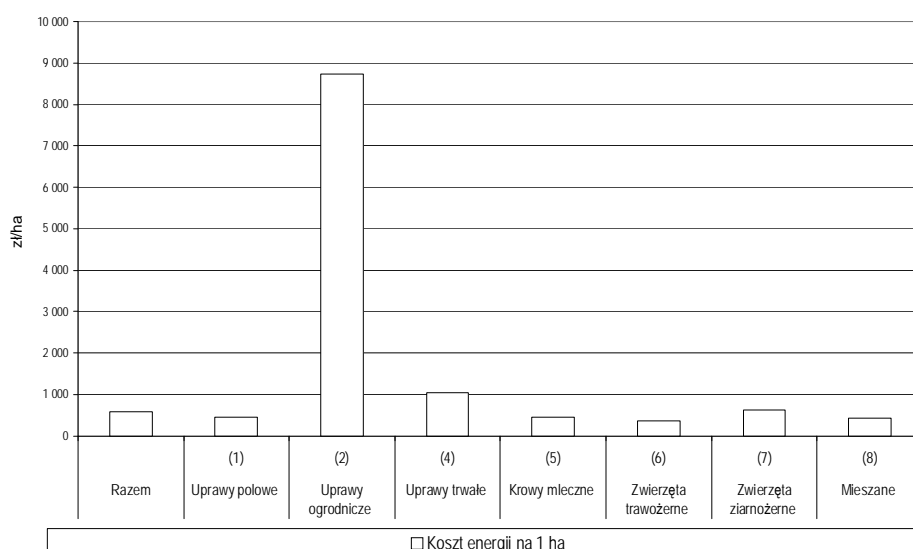
nawożenia mineralnego. Podobnie jak w przypadku kosztów nawożenia, również koszty środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych najniższe były w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta, a zwłaszcza bydło, co niewątpliwie wiąże się z większym udziałem powierzchni paszowej w strukturze użytków rolnych.

Wykres 18 Koszty nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

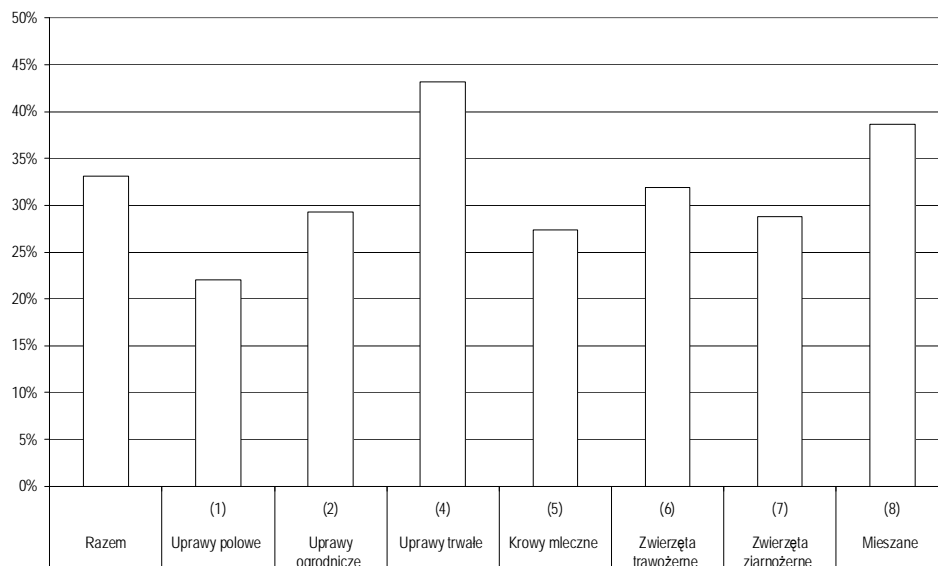
Podobnie jak w przypadku poprzednio analizowanych kosztów, koszty energii i paliw przeliczone na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ogrodniczych były wielokrotnie wyższe niż w pozostałych typach gospodarstw, co niewątpliwie wiąże się z wytwarzaniem produkcji pod osłonami ogrzewanymi (patrz: Wykres 19). Wyższe koszty energii i paliw obserwowane były także w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach trwałych oraz w chowie zwierząt ziarnożernych. Jednak w przypadku tych typów rolniczych różnica w stosunku do pozostałych gospodarstw była niewielka.

Wykres 19 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

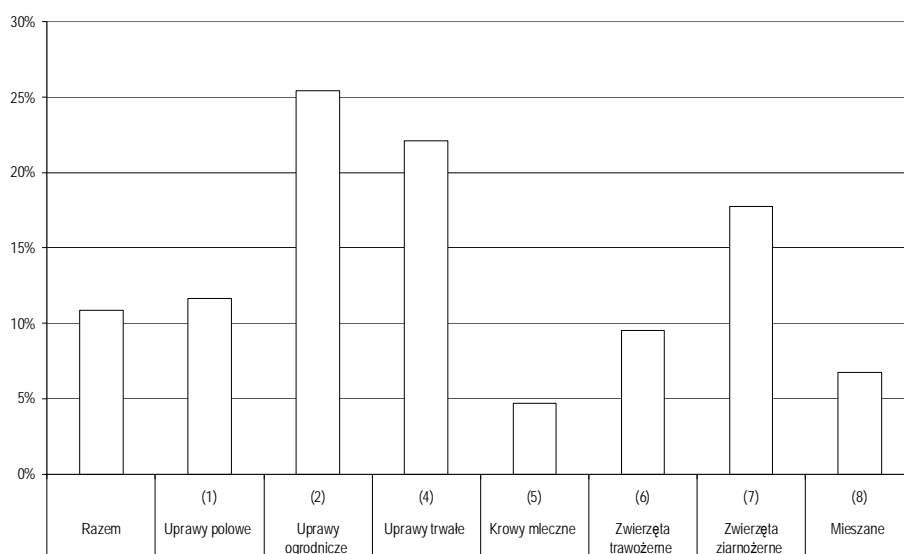
Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto (patrz: Wykres 20) był najwyższy w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych oraz w typie mieszanym (około 40%), a najniższy w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach polowych (nieco ponad 20%). W pozostałych typach rolniczych kształtował się na przeciętnym poziomie dla ogółu gospodarstw.

Wykres 20 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

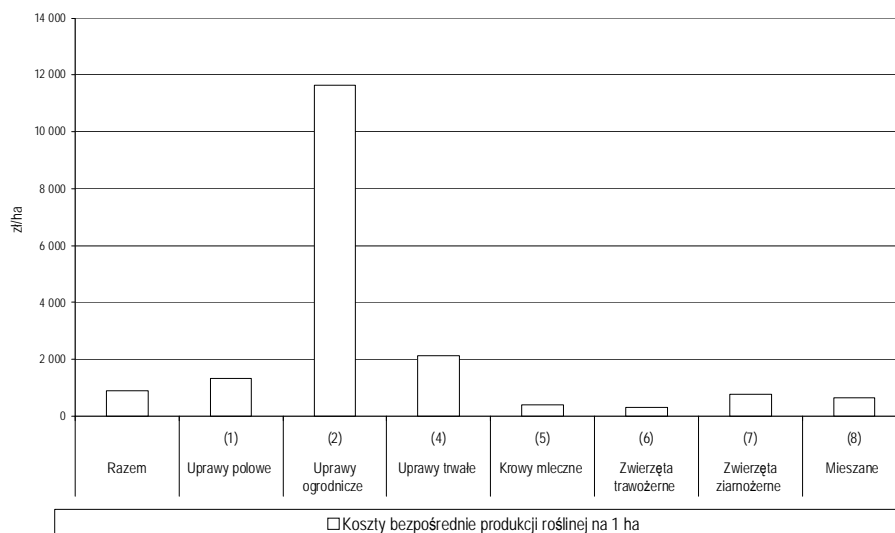
Należy zwrócić uwagę na fakt, że najwyższy udział kosztów czynników zewnętrznych do wartości dodanej netto miały gospodarstwa ogrodnicze oraz specjalizujące się w uprawach trwałych, a najniższy gospodarstwa specjalizujące się w chowie bydła mlecznego. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych i trwałych ponoszą duże obciążenia w związku z najmem siły roboczej oraz spłatą odsetek od zaciągniętych kredytów (patrz: Wykres 21).

Wykres 21 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych

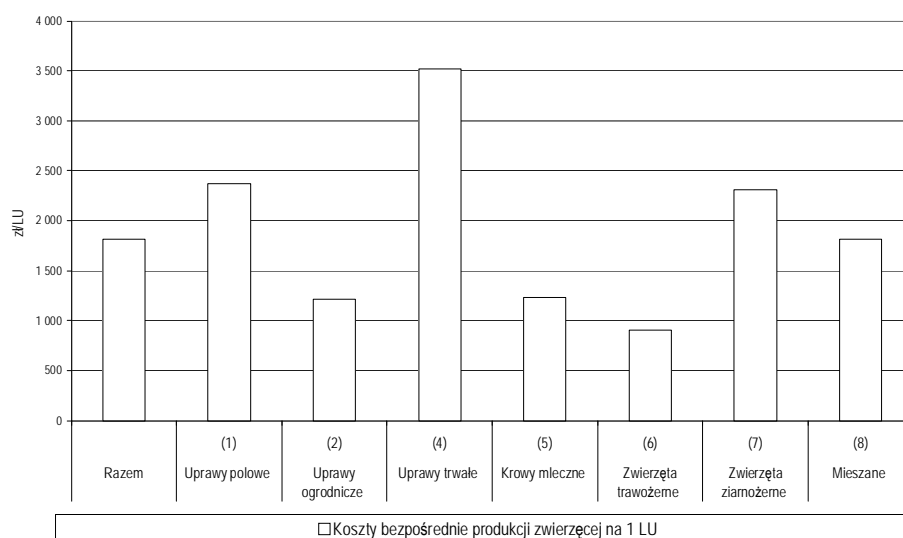

Poziom kosztów bezpośrednich produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych w przypadku gospodarstw wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych wielokrotnie przewyższał poziom kosztów w pozostałych typach (patrz: Wykres 22). Jest to spowodowane tym, że istotna część produkcji w tych gospodarstwach realizowana jest pod osłonami, a więc bez wykorzystania użytków rolnych. Zróżnicowanie poziomu tych kosztów w pozostałych typach waha się od 302 zł/ha, w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych, do 2 128 zł/ha w gospodarstwach nastawionych na uprawy trwałe.

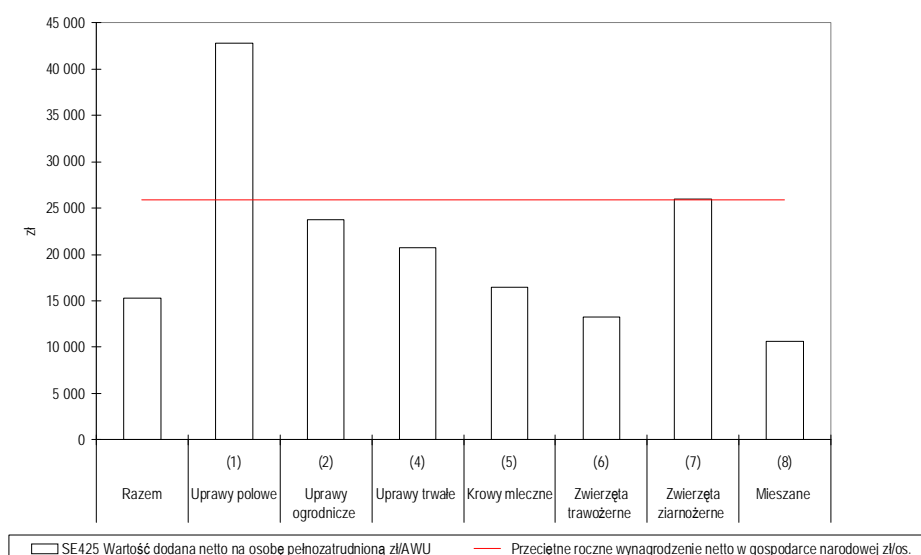
Wykres 22 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych

Poziom kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 LU zależy od gatunku zwierząt dominującego w danym typie rolniczym (Wykres 23). Najniższą kosztocłonnością w tym ujęciu charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych (poniżej 1 tys. zł/LU), a najwyższą gospodarstwa utrzymujące zwierzęta ziarnożerne (ponad 2,3 tys. zł/LU). Dość wysoki poziom tych kosztów w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach trwałych ma mniejsze znaczenie, ze względu na niewielką skalę produkcji zwierzęcej.

Wykres 23 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

W regionie Małopolska i Pogórze osiągnięta wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną przewyższała przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej⁶ tylko w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach polowych (42 841 zł) i nieznacznie w chowie zwierząt ziarnożernych (26 035 zł). W pozostałych typach ta zależność kształtowała się mniej korzystnie, a najgorzej pod tym względem wypadły gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą, które wypracowały jedynie 10 615 zł wartości dodanej netto na osobę pełnozatrudnioną (patrz: Wykres 24).

Wykres 24 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

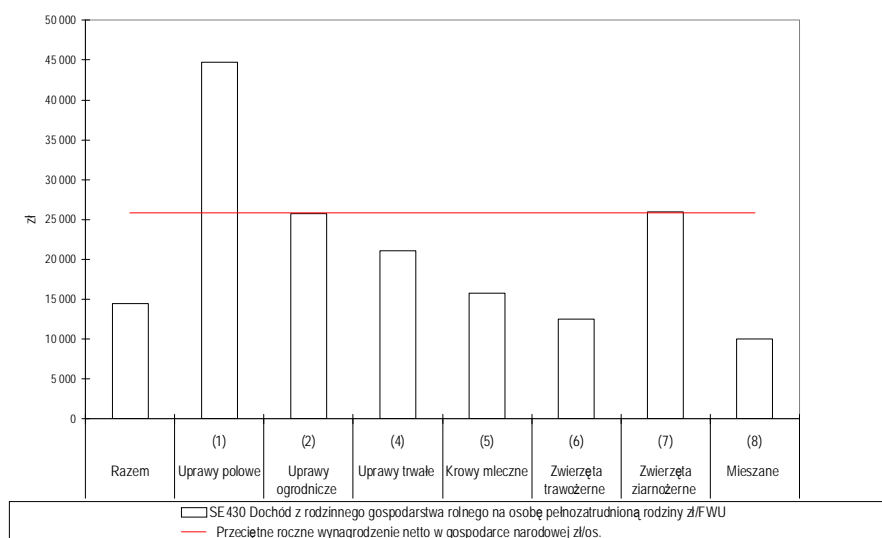
⁶ Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to kto jest ich właścicielem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej.

Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 25 864 zł w 2010 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS.

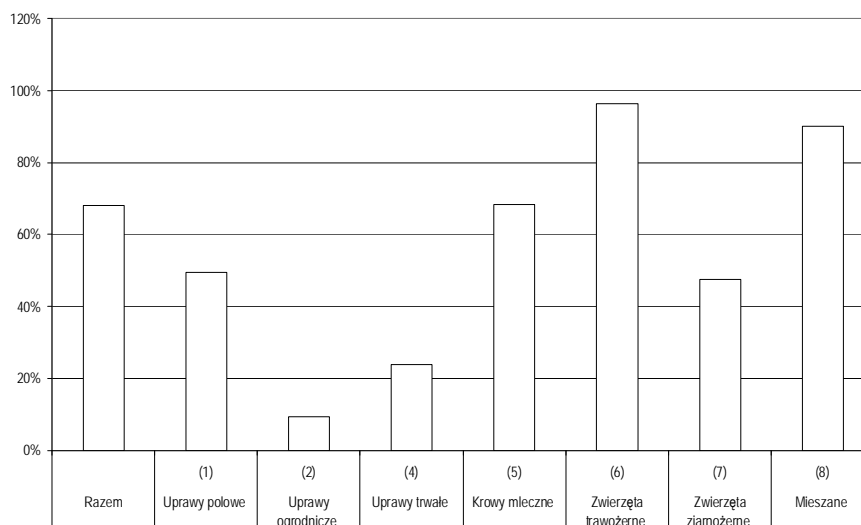
Z kolei Wykres 25 wskazuje, że dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) na osobę pełnozatrudnioną nieopłaconą był również najmniejszy w gospodarstwach z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (10 015 zł) oraz w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych (12 470 zł). Dużo wyższy poziom dochodu od przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej uzyskano tylko w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych (44 689 zł). Natomiast dochód na poziomie przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, osiągnęły gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych (25 795 zł) i chowie zwierząt ziarnożernych (25 941 zł).

Wykres 25 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

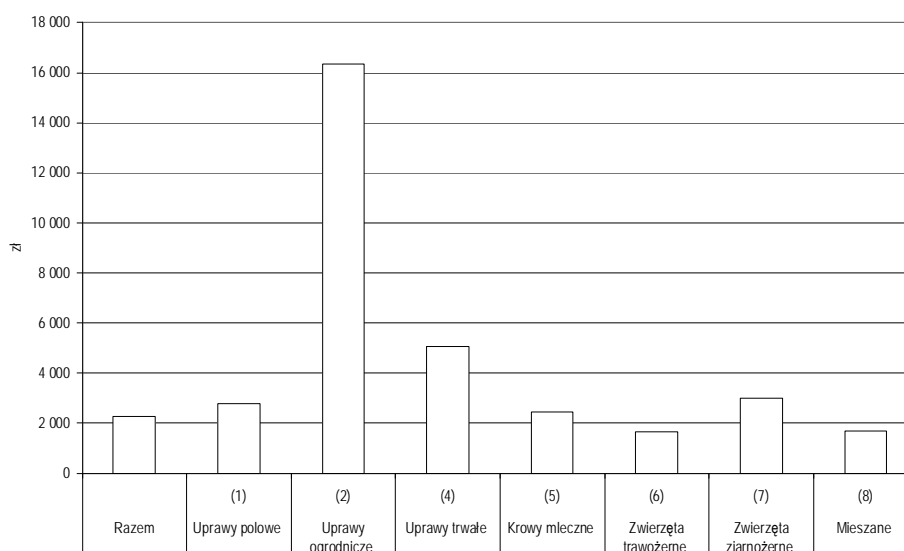
Najwyższą relację dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego odnotowano w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt trawożernych (ponad 96%) oraz z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą (90%). Można więc uznać, że w tych gospodarstwach dochód uzyskano prawie w całości dzięki dopłatom do działalności operacyjnej. Wynika to z faktu, iż gospodarstwa te osiągały niższe dochody oraz dysponowały bardzo dużą powierzchnią użytków rolnych, a główną składową dopłat do działalności operacyjnej jest jednolita płatność obszarowa (patrz: Wykres 3 i Wykres 26). Najniższą relacją dopłat do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach ogrodniczych (9%) i trwałych (niecałe 24%), w których produkcja w małym stopniu związana jest z ziemią. Sytuacja dochodowa tych gospodarstw w największym stopniu uzależniona jest od rynku.

Wykres 26 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

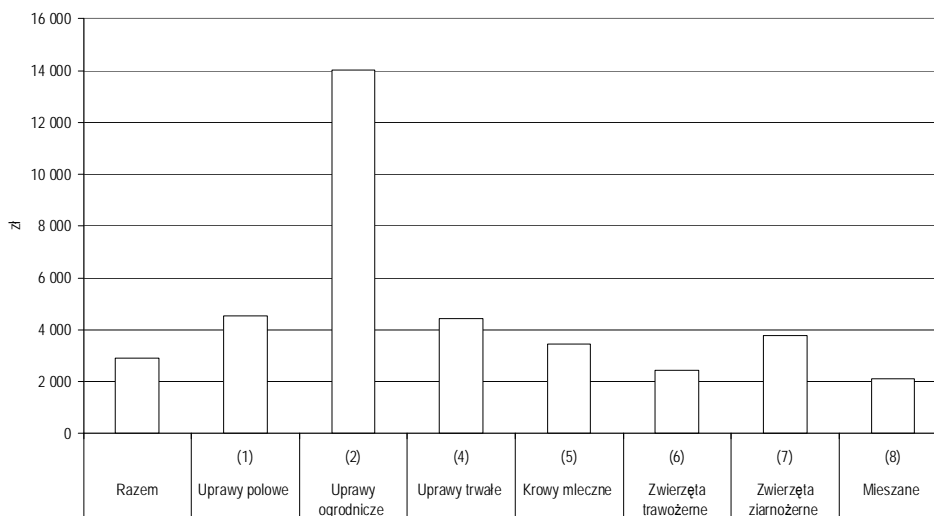

Analizując Wykres 27 i Wykres 28 obserwujemy, że wartość dodana netto na 1 hektar powierzchni użytków rolnych jak i dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni użytków rolnych własnych były najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych (wynosiły odpowiednio 16 354 zł i 14 016 zł). Wynika to z faktu, iż gospodarstwa te osiągały bardzo wysokie dochody, a powierzchnia użytków rolnych w ich dyspozycji była niewielka. Gospodarstwa w tym typie w znikomym stopniu dodzierżawiały ziemię. Najniższe wartości osiągnęły gospodarstwa nastawione na chów zwierząt trawożernych i gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą.

Wykres 27 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

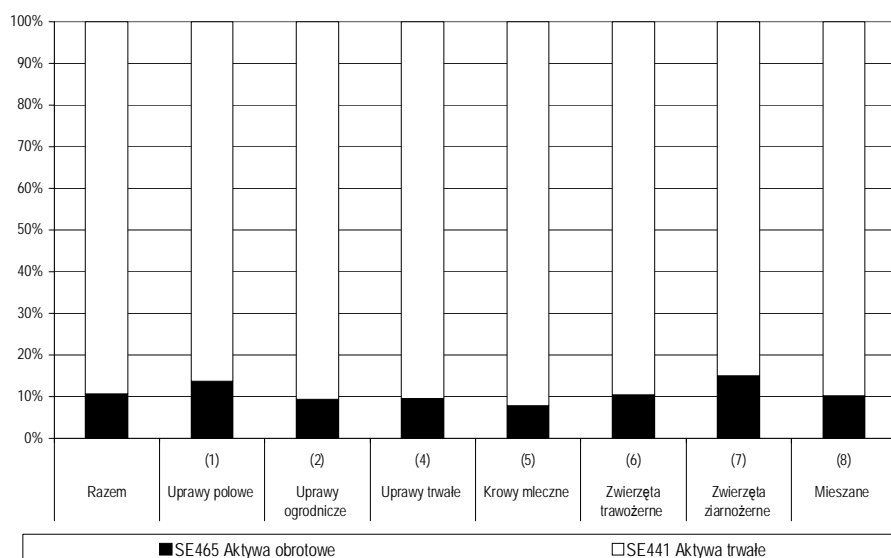

Wykres 28 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytkowników rolnych według typów rolniczych

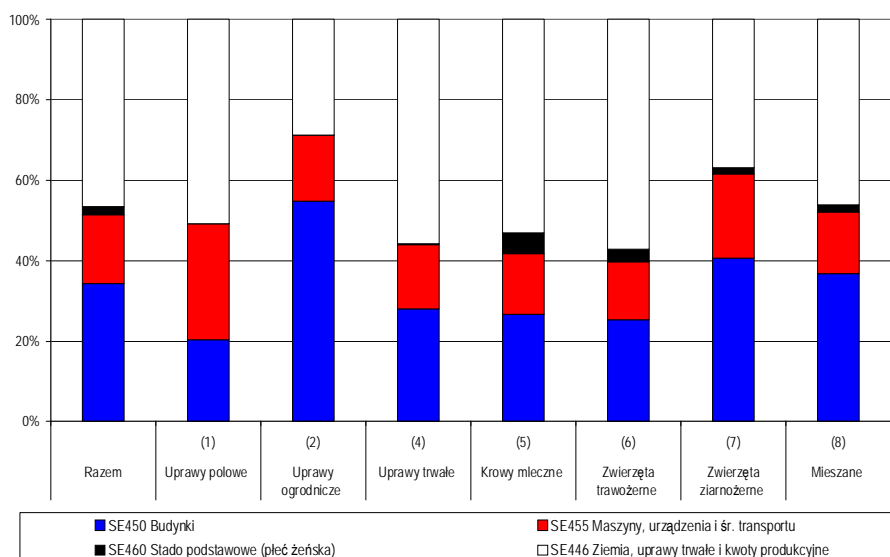
Struktura aktywów jest jednym z czynników decydujących o tempie obrotu środków ulokowanych w gospodarstwie rolnym. Wysoki udział środków trwałych znacznie zmniejsza tempo obrotu środków. Polskie gospodarstwa charakteryzowały się bardzo wysokim udziałem środków trwałych (przeciętnie prawie 90%), a różnice pomiędzy różnymi typami były niewielkie. Tak wysoki udział środków trwałych był wynikiem urealnienia wyceny gruntów własnych gospodarstwa (w 2010 r. grunty wyceniano na podstawie deklarowanej przez rolnika kwoty, za którą byłby skłonny kupić własną ziemię). Najwyższy udział środków trwałych obserwowany był w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie bydła mlecznego i w gospodarstwach ogrodniczych, a najniższy w chowie zwierząt ziarnożernych (patrz: Wykres 29).

Wykres 29 Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

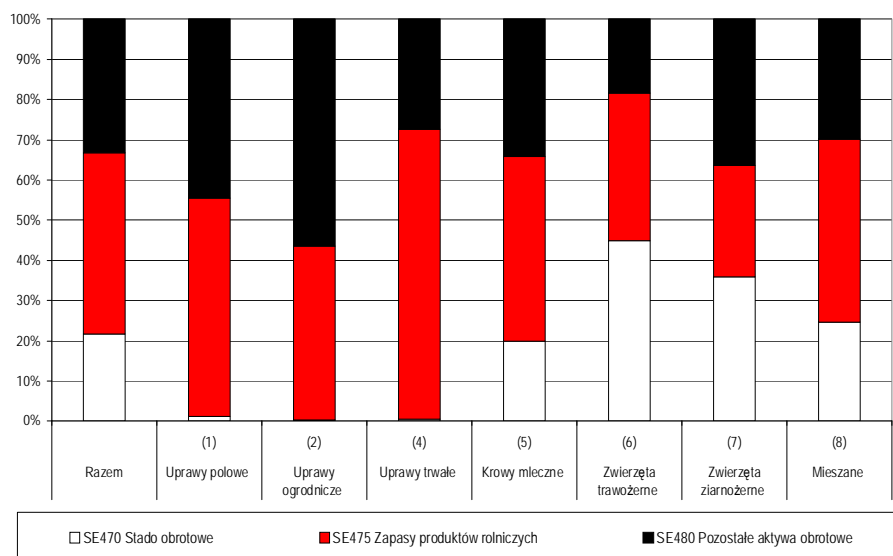
Zmiana zasad wyceny ziemi wpłynęła również na strukturę środków trwałych. W strukturze aktywów trwałych w większości typów rolniczych dominującym składnikiem (z wyjątkiem gospodarstw wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych) była wartość ziemi (patrz: Wykres 30). W gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych oraz w chowie zwierząt ziarnożernych, największy udział miały budynki i budowle, stanowiące w tym pierwszym przypadku głównie osłonę dla uprawianych roślin, w drugim dla zwierząt. W typach utrzymujących dużo bydła, wyraźnie większą część środków trwałych niż w pozostałych typach gospodarstw utrzymujących zwierzęta, stanowiły zwierzęta stada podstawowego, chociaż ich udział nie przekraczał kilku procent. Udział maszyn, urządzeń i środków transportowych był na zbliżonym poziomie we wszystkich typach rolniczych (poza gospodarstwami polowymi, gdzie wyniósł on prawie 30%).

Wykres 30   **Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolniczych według typów rolniczych**

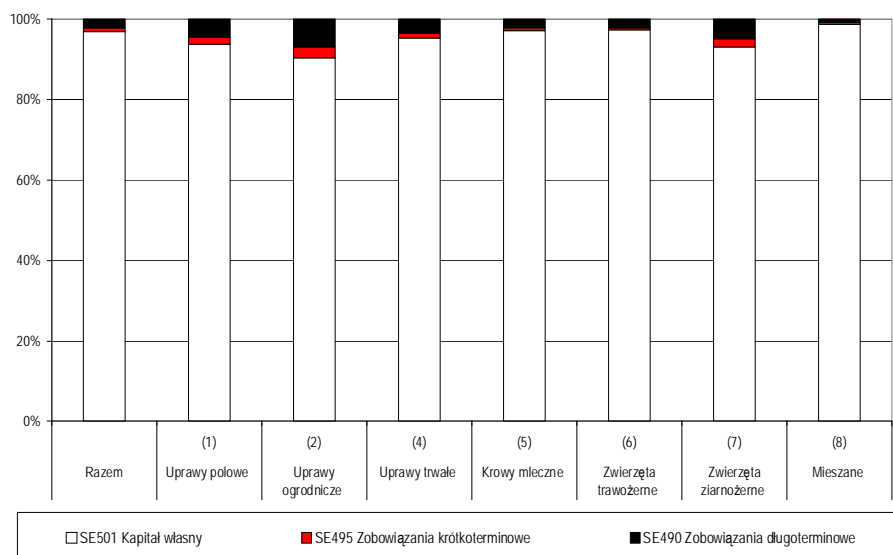
Specyfika produkcji poszczególnych typów rolniczych ma także decydujący wpływ na strukturę aktywów obrotowych (patrz: Wykres 31). Większą część aktywów obrotowych gospodarstw sadowniczych stanowiły zapasy wytworzonych produktów, zaś w gospodarstwach ogrodniczych pozostałe środki obrotowe, głównie zapasy z zakupu. Stosunkowo niewielką część środków obrotowych w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta ziarnożerne stanowiły zapasy produktów rolniczych. Największy udział zwierząt stada obrotowego w strukturze aktywów obrotowych posiadały gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych (45%).

Wykres 31   **Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych**

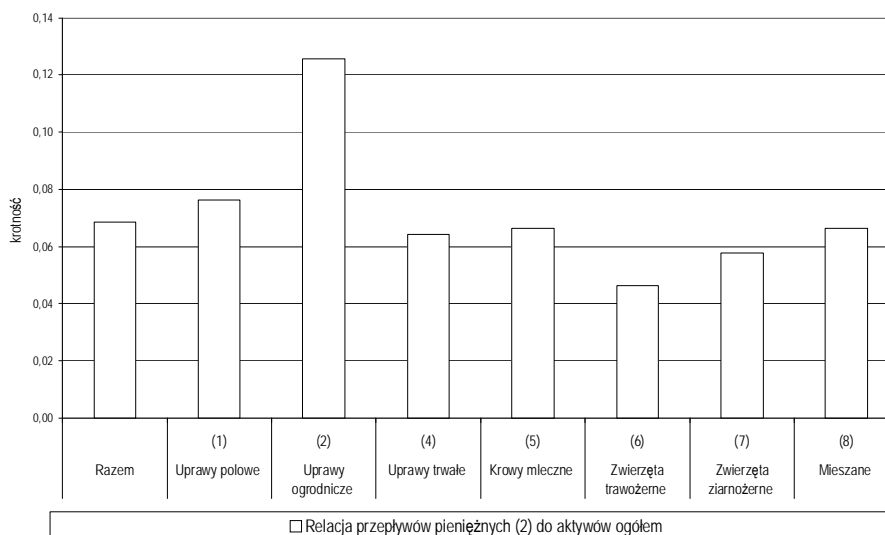
W pasywach wszystkich typów rolniczych gospodarstw dominował kapitał własny (patrz: Wykres 32). Polskie gospodarstwa charakteryzowały się więc wysoką autonomią finansowania majątku. Wyższy niż przeciętnie poziom zadłużenia zaobserwowano w gospodarstwach ogrodniczych (ok. 10%) oraz utrzymujących zwierzęta ziarnożerne (ok. 7%). W zobowiązaniach wszystkich typów gospodarstw dominowało zadłużenie długoterminowe. Udział tego zadłużenia wskazywał na to, że było ono związane głównie z inwestycjami.

Wykres 32   **Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych**

Przepływy pieniężne (2) przedstawiają nadwyżkę finansową, która pozostaje po sfinansowaniu działalności operacyjnej, inwestycyjnej i obsłudze zadłużenia do dyspozycji właścicieli gospodarstwa oraz zgromadzenie oszczędności niezbędnych do sfinansowania w przyszłości inwestycji odtworzeniowych i rozwojowych (patrz: Wykres 33). Relacja przepływów pieniężnych (2) do wartości aktywów ogółem charakteryzuje efektywność środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa. Najwyższą efektywnością charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach ogrodniczych, a najniższą nastawione na chów zwierząt trawożernych. Wyższą efektywność od przeciętnej osiągnęły także gospodarstwa nastawione na uprawy polowe. Można więc zauważyć, że gospodarstwa nastawione na produkcję roślinną uzyskały szybszy zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, niż te z dużym udziałem produkcji zwierzęcej.

Wykres 33 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

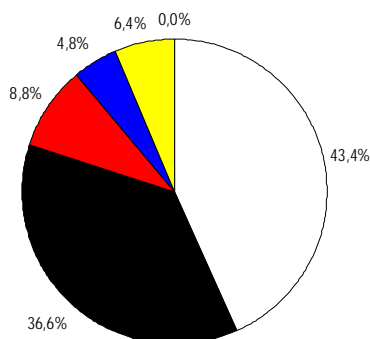

3.2. Wyniki standardowe według klas wielkości ekonomicznej

3.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W posiadaniu gospodarstw bardzo małych i małych (znajdujących się w klasie wielkości ekonomicznej do 25 tys. euro SO) znajdowało się 80% obszaru użytków rolnych. Gospodarstwa duże (od 100 tys. euro do poniżej 500 tys. euro SO), stanowiące 0,7% liczby gospodarstw, posiadały około 6,4% powierzchni użytków rolnych (patrz: Wykres 34).

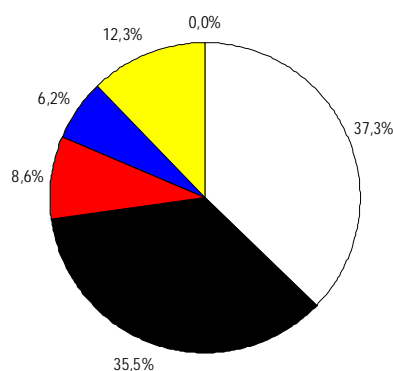
Wykres 34 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według klas wielkości ekonomicznej

□ Bardzo małe 2<=€<8 ■ Małe 8<=€<25 ■ Średnio-małe 25<=€<50 ■ Średnio-duże 50<=€<100 ■ Duże 100<=€<500 ■ Bardzo duże €>= 500

Rozkład pogłowia zwierząt (patrz: Wykres 35), wyrażony w jednostkach przeliczeniowych zwierząt, wskazuje na zdecydowaną przewagę gospodarstw o wielkości ekonomicznej do 25 tys. euro SO (z klasy gospodarstw bardzo małych i małych), w których skoncentrowane było około 72% pogłowia. Natomiast w gospodarstwach dużych (w klasie wielkości ekonomicznej 100-500 tys. euro) znajdowało się 12,3 % pogłowia zwierząt. Najmniejszą liczbę pogłowia można zaobserwować w gospodarstwach z grupy średnio-dużych (50-100 tys. euro SO).

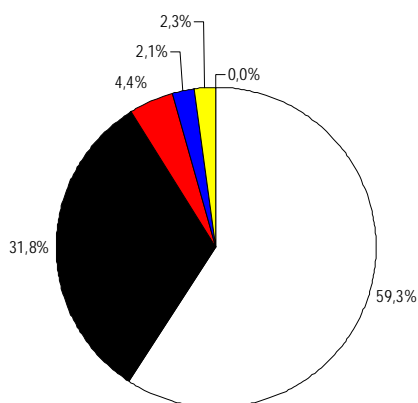
Wykres 35 Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)

□ Bardzo małe 2 ≤ € < 8 ■ Małe 8 ≤ € < 25 ■ Średnio-małe 25 ≤ € < 50 ■ Średnio-duże 50 ≤ € < 100 ■ Duże 100 ≤ € < 500 ■ Bardzo duże € ≥ 500

W przypadku rozkładu nakładów pracy, określonych w osobach przeliczeniowych AWU, wiodącą rolę odgrywały gospodarstwa bardzo małe, małe i średnio-małe (do 25 tys. euro SO), które skupiały ponad 91% ogółu nakładów (patrz: Wykres 36). Szczególną uwagę zwracają gospodarstwa duże (100-500 tys. euro SO), które gospodarując na ponad 6% powierzchni dostępnych użytków rolnych (patrz: Wykres 34), a poniosły zaledwie 2,3% nakładów pracy. Świadczy to o dużej wydajności pracy w tych gospodarstwach.

Wykres 36 Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)

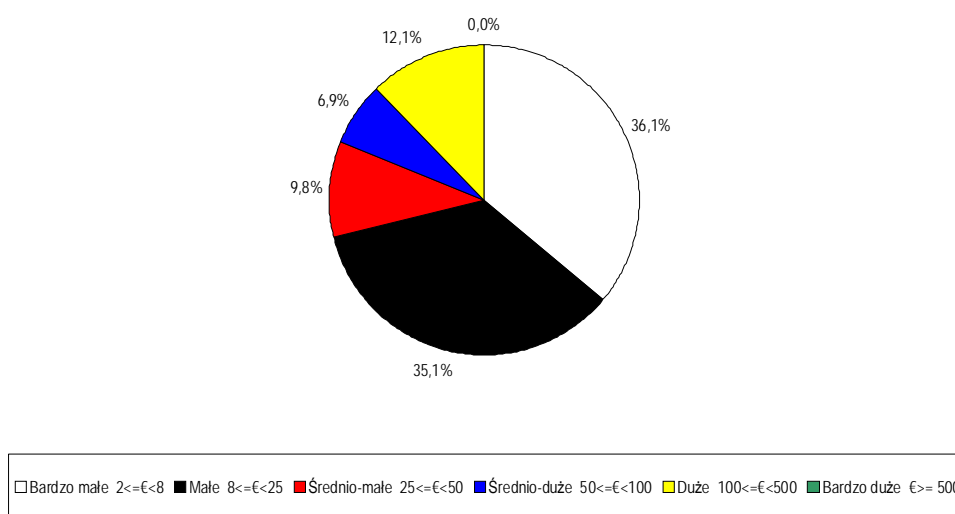

□ Bardzo małe 2 ≤ € < 8 ■ Małe 8 ≤ € < 25 ■ Średnio-małe 25 ≤ € < 50 ■ Średnio-duże 50 ≤ € < 100 ■ Duże 100 ≤ € < 500 ■ Bardzo duże € ≥ 500

Udział poszczególnych grup gospodarstw w wartości wytwarzanej Standardowej Produkcji (SO) zdecydowanie różnił się od ich udziału w ogólnej liczbie gospodarstw. Biorąc pod uwagę skalę dysproporcji na czoło wysunęły się gospodarstwa duże, które przy znikomym udziale w ogólnej liczbie gospodarstw (0,7%) wytwarzały aż 12,1% Standardowej Produkcji. Na drugim biegunie znajdowały się gospodarstwa bardzo małe (65,1% ogólnej liczby gospodarstw) z 36,1% udziałem w sumie SO (patrz: Wykres 37).

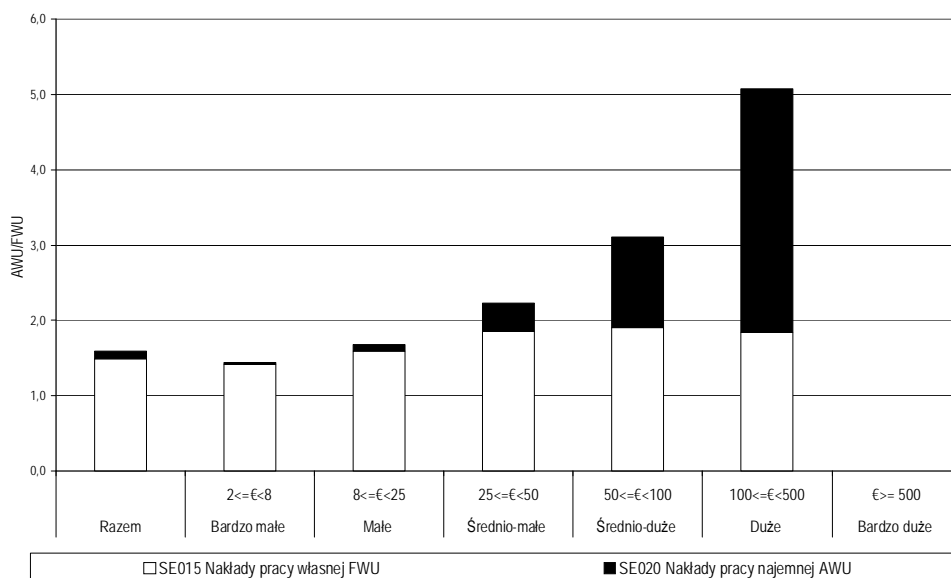
Wykres 37 Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Małopolska i Pogórze według klas wielkości ekonomicznej

3.2.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

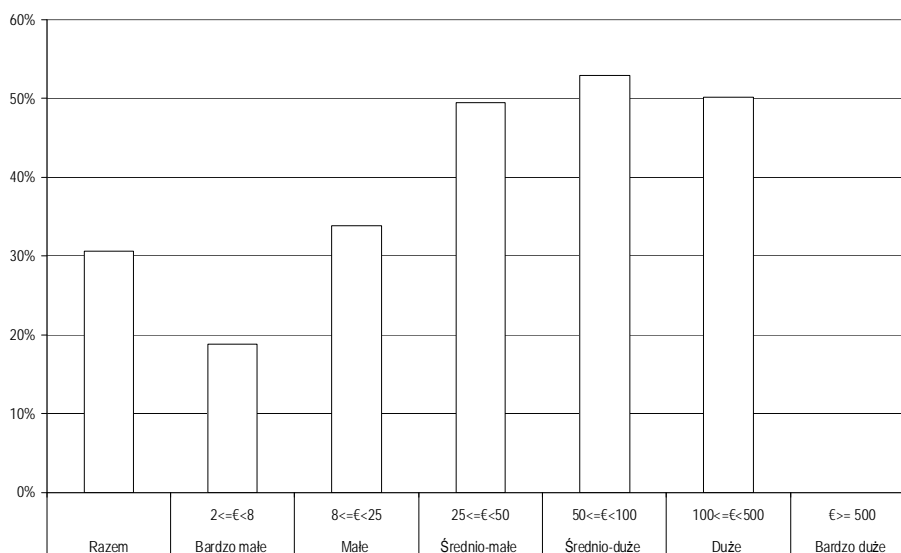
Poziom nakładów pracy zwiększał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Działalność prawie wszystkich gospodarstw (z wyjątkiem gospodarstw dużych) opierała się głównie na własnej sile roboczej. W gospodarstwach z klasy dużych, przewaga pracy najemnej nad własną była ponad dwukrotna. Należy zatem stwierdzić, że gospodarstwa z klas ekonomicznych do 100 tys. euro SO, to gospodarstwa rodzinne, w których dominowała praca własna (patrz: Wykres 38).

Wykres 38 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

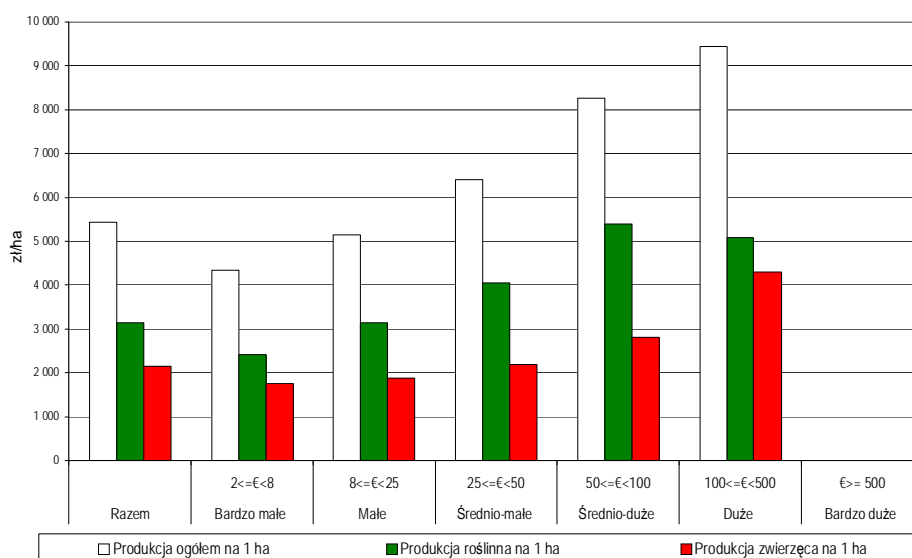
W strukturze własnościowej użytków rolnych dominowały grunty własne. Udział dzierżawy (patrz: Wykres 39) wynosił przeciętnie 30,6% ogółu powierzchni i zmieniał się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa osiągając dla gospodarstw średnio-dużych (z grupy od 50 do 100 tys. euro SO) wartość 52,9%. W gospodarstwach najmniejszych (poniżej 8 tys. euro SO) było to niecałe 19%.

Wykres 39 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej

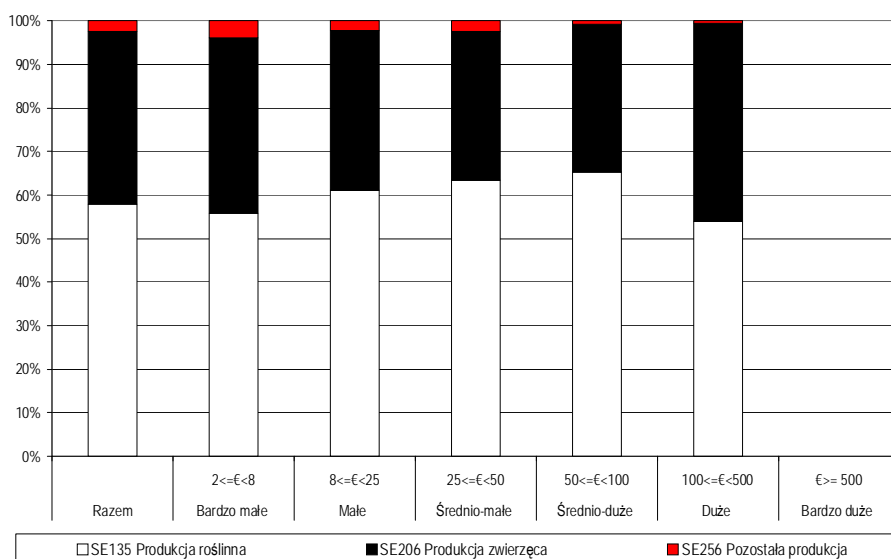
Produktywność ziemi mierzona wartością produkcji ogółem na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 40) wzrastała wraz z wielkością ekonomiczną. Najwyższą produktywność osiągnęły gospodarstwa z grupy dużych. W przypadku produkcji roślinnej przeliczonej na 1 ha użytków rolnych najlepsze wyniki osiągnęły gospodarstwa średnio-duże i duże (od 50 do 500 tys. euro SO), natomiast najniższy poziom produktywności odnotowano w gospodarstwach bardzo małych. Wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha w gospodarstwach dużych ekonomicznie była najwyższa i kształtowała się na poziomie 4 304 zł/ha.

Wykres 40   **Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

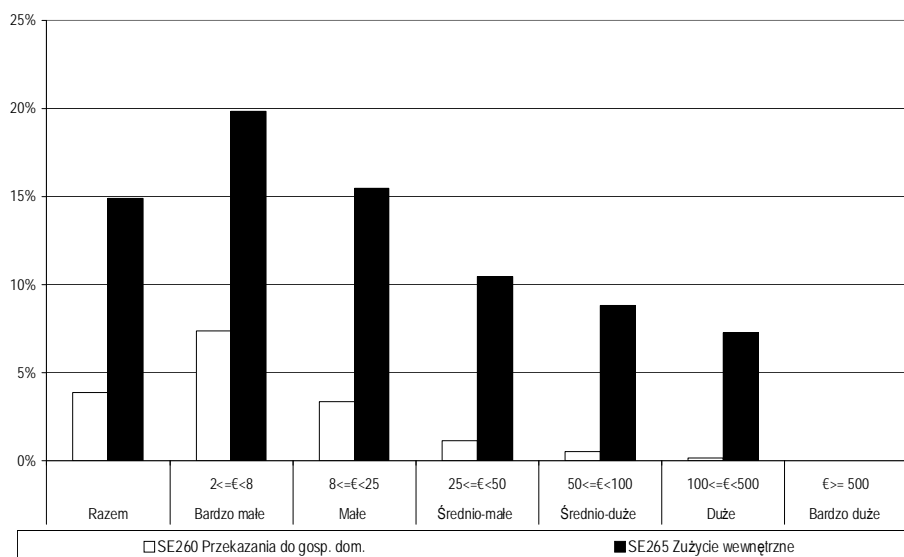

Udział poszczególnych działalności w strukturze produkcji nie wykazywał znaczących odchyłeń wraz ze zmianą wielkości ekonomicznej i wahał się w przedziale 53,9 – 65,2% w przypadku produkcji roślinnej. Z ogólnego trendu wyłamują się gospodarstwa duże, w których produkcja roślinna ma najniższy udział w strukturze produkcji ogółem. Odpowiednio kształtował się udział produkcji zwierzęcej, gdyż skala pozostałej produkcji⁷ była bardzo mała i wynosiła maksymalnie 3,9% w przypadku gospodarstw bardzo małych (patrz: Wykres 41).

⁷ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydzierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrachunkowych, pozostałe produkty i przychody.

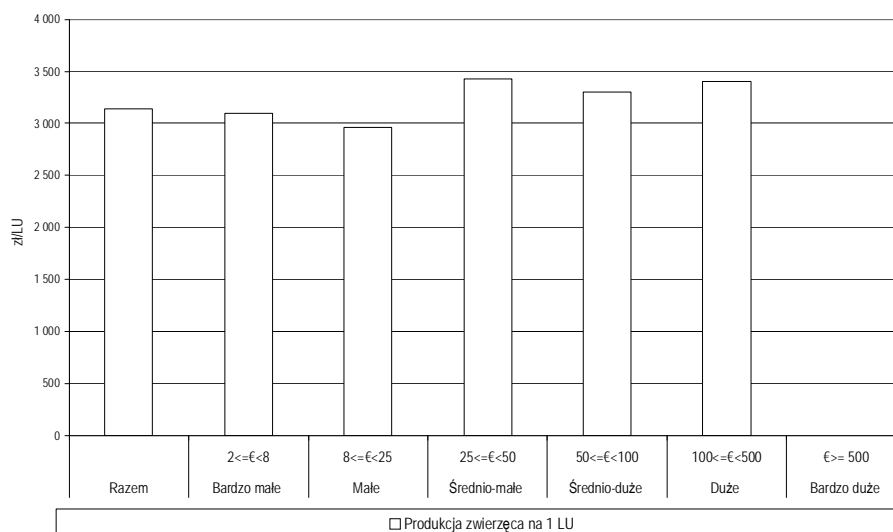
Wykres 41   **Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, wartość przekazanych produktów i usług do gospodarstwa domowego zajmowała w strukturze coraz mniejszy udział. Zużycie wewnętrzne rosło zdecydowanie od około 6,2 tys. zł w gospodarstwach najmniejszych, do 65,3 tys. zł w gospodarstwach największych, ale w strukturze produkcji miało coraz mniejsze znaczenie (patrz: Wykres 42).

Wykres 42   **Udział przekazanych produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej**

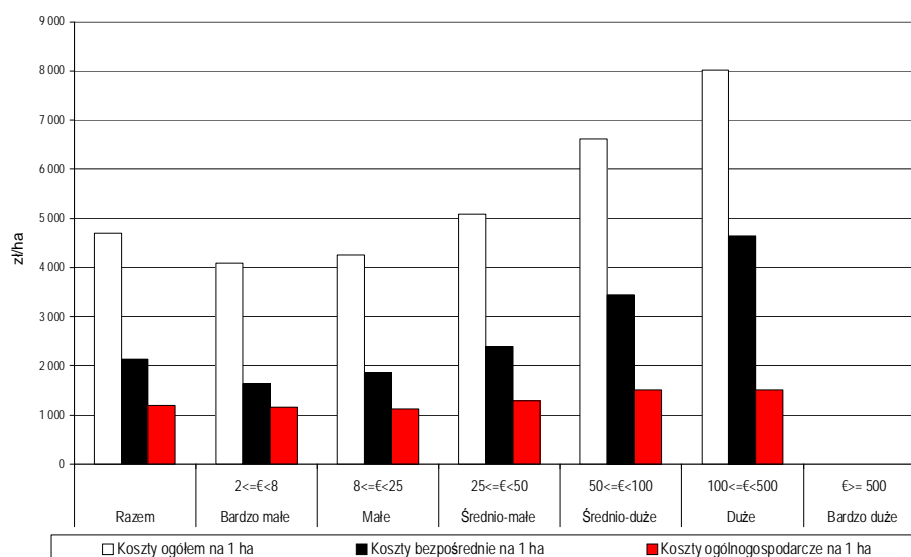
Produkcja zwierzęca, liczona na 1 LU kształtowała się różnie w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznych gospodarstw. Najmniejszą wartość osiągnęła w gospodarstwach z klasy ekonomicznej gospodarstw małych (8-25 tys. euro SO), największą zaś w gospodarstwach średnio-małych (25-50 tys. euro SO).

Wykres 43 Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

Intensywność produkcji, mierzona poziomem kosztów ogółem na 1 ha użytków rolnych generalnie zwiększała się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Identyfikowały się koszty bezpośrednie. Poziom kosztów ogólnogospodarczych, z niewielkimi wahaniami, był na podobnym poziomie, jednak najwyższą wartość osiągnął w gospodarstwach z klasy średnio-dużych (patrz: Wykres 44).

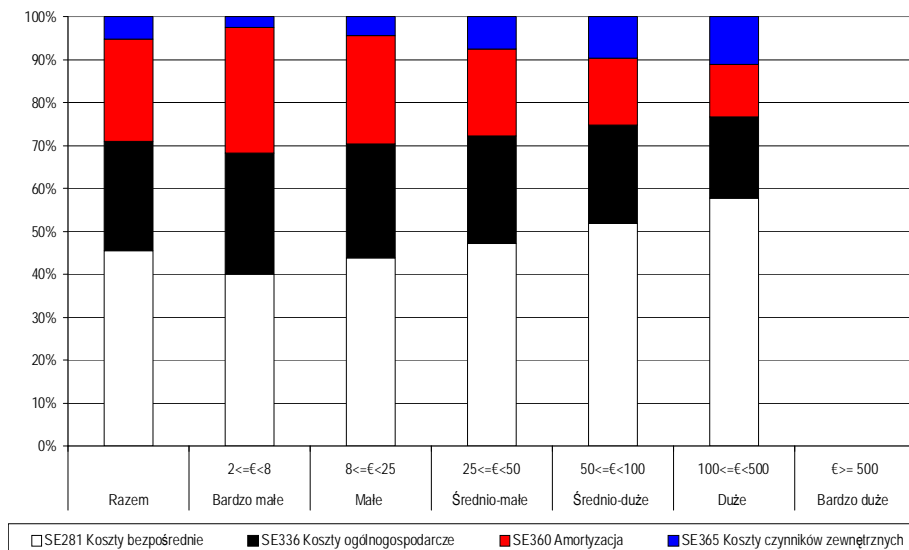
Wykres 44 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Analizując strukturę kosztów ogółem zaobserwowano, że główną pozycję stanowiły koszty bezpośrednie. Najwyższym udziałem tych kosztów charakteryzowały się gospodarstwa duże (100-500 tys. euro SO). Koszty czynników zewnętrznych rosły wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, osiągając w gospodarstwach dużych poziom wyższy od kosztu amortyzacji. Odwrotna zależność występowała w przypadku amortyzacji, której udział w kosztach malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej. Ta ostatnia zależność może świadczyć o zbyt dużym

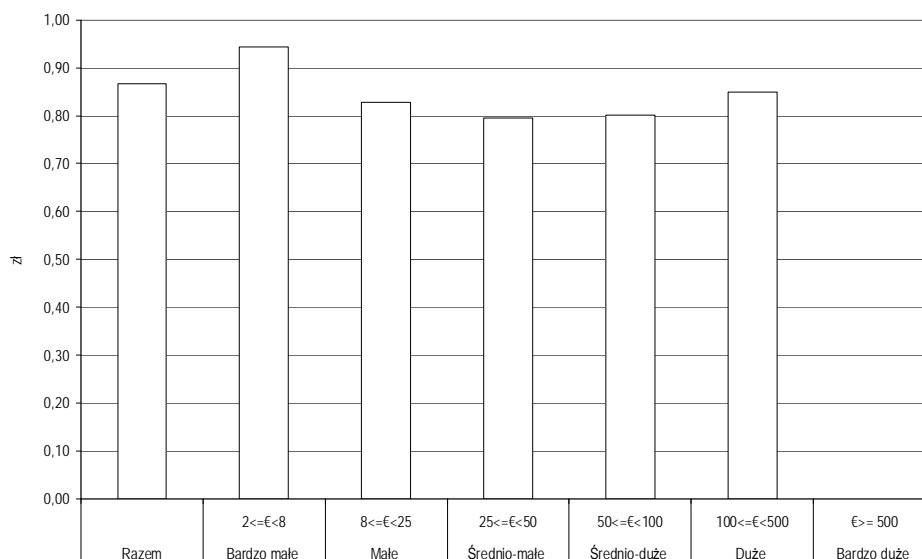
umaszynowaniu małych gospodarstw - koszty utrzymania znacznej liczby, być może niewykorzystanych maszyn (czy w ogóle środków trwałych) zmniejszyły dochód tych gospodarstw (patrz: Wykres 45).

Wykres 45 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

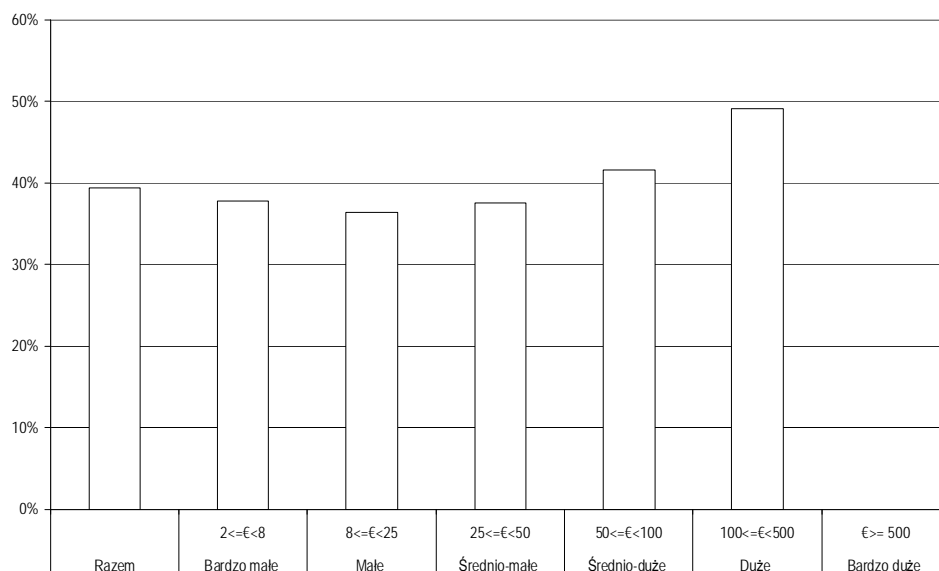
Najwyższy koszt wytworzenia 1 zł produkcji odnotowano w gospodarstwach bardzo małych (w klasie 2-8 tys. euro SO) i dużych (100-500 tys. euro), odpowiednio 94,3% i 84,9%. Oznacza to, że produkcja w tych gospodarstwach była najmniej opłacalna, biorąc pod uwagę relację cen rolnych. W pozostałych grupach gospodarstw koszt pochłonął od 82,8% do 79,5% wartości produkcji (patrz: Wykres 46).

Wykres 46 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

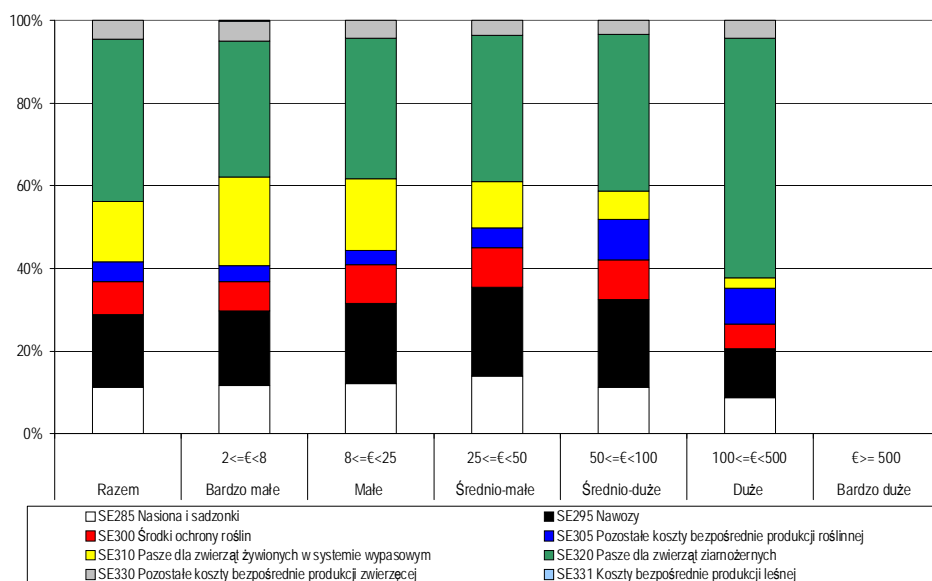
Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem dla analizowanych gospodarstw wynosiła około 39,4%. Można tu zauważyć wzrost udziału tych kosztów wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (z wyjątkiem gospodarstw małych) osiągający w przypadku gospodarstw dużych poziom 49,1% (patrz: Wykres 47).

Wykres 47 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

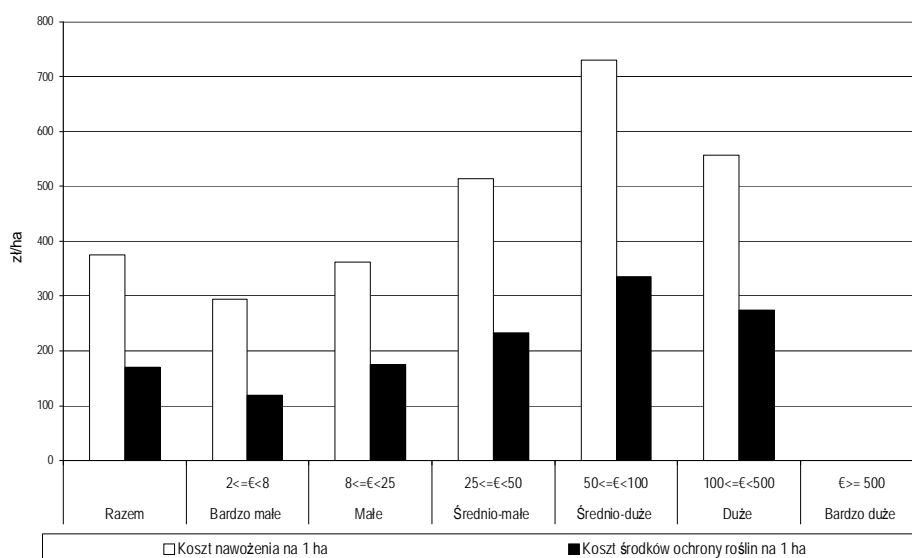
Najważniejszą pozycję w strukturze kosztów bezpośrednich stanowiły pasze dla trzody chlewnej i drobiu, które w przypadku gospodarstw z grupy dużych (od 100 do mniej niż 500 tys. euro SO) wyniosły ponad 57,9%. Na kolejnym miejscu znalazły się koszty nawozów z ponad 21% udziałem w gospodarstwach z grupy średnio-małych i średnio-dużych oraz koszty pasz dla zwierząt trawożernych, które w przypadku gospodarstw najmniejszych (z grupy bardzo małych) wyniosły 21,5% (patrz: Wykres 48).

Wykres 48 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej

Koszty nawożenia mineralnego i środków ochrony roślin, w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 49), silnie związane były z wielkością ekonomiczną gospodarstw. W przypadku gospodarstw średnio-dużych (od 50 do 100 tys. euro SO) były one niemal 3-krotnie wyższe niż w gospodarstwach bardzo małych. Podobny trend można zaobserwować jeżeli chodzi o koszty środków ochrony roślin. Gospodarstwa duże (znajdujące się w klasie ekonomicznej 100-500 tys. euro SO) natomiast charakteryzowały się mniejszymi kosztami środków ochrony roślin i nawożenia niż gospodarstwa średnio-duże.

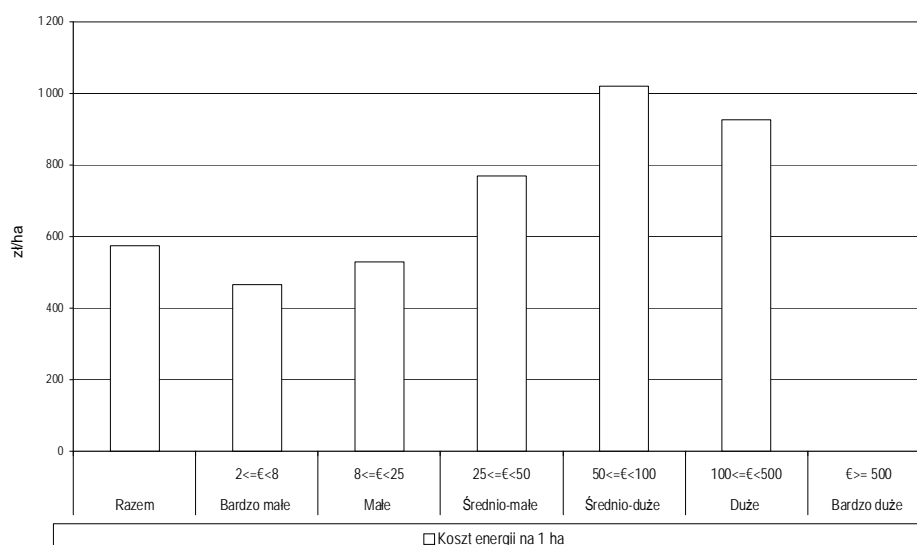
Wykres 49 Koszt nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Z wielkością ekonomiczną gospodarstw bardzo wyraźnie wiążą się również koszty energii i paliw ponoszone na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 50). Najwyższe koszty energii elektrycznej i paliw były ponoszone przez grupę gospodarstw średnio-dużych i dużych (odpowiednio 1019,2 zł/ha i 926,1 zł/ha). W gospodarstwach najmniejszych koszty te nie przekraczały wartości średniej wynoszącej 466,8 zł/ha.

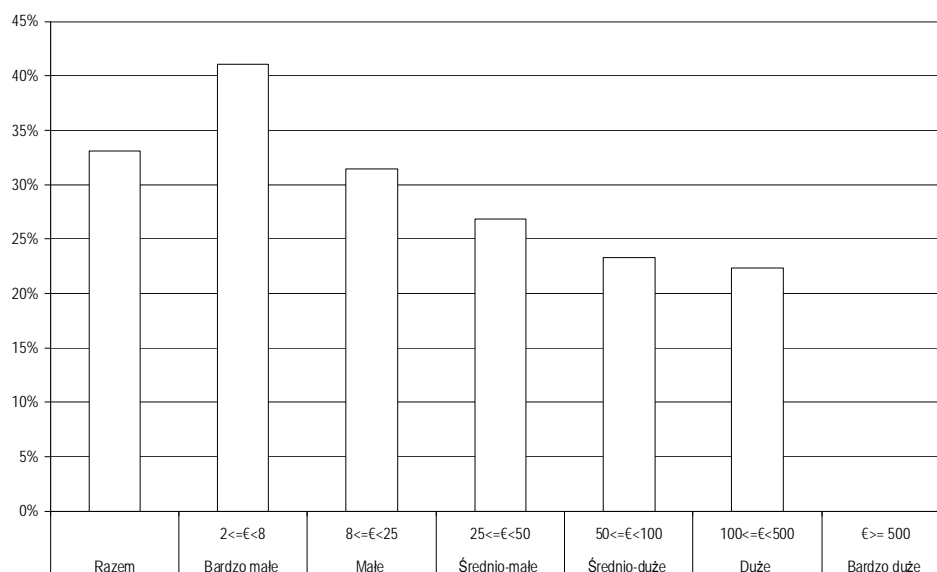

Wykres 50 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

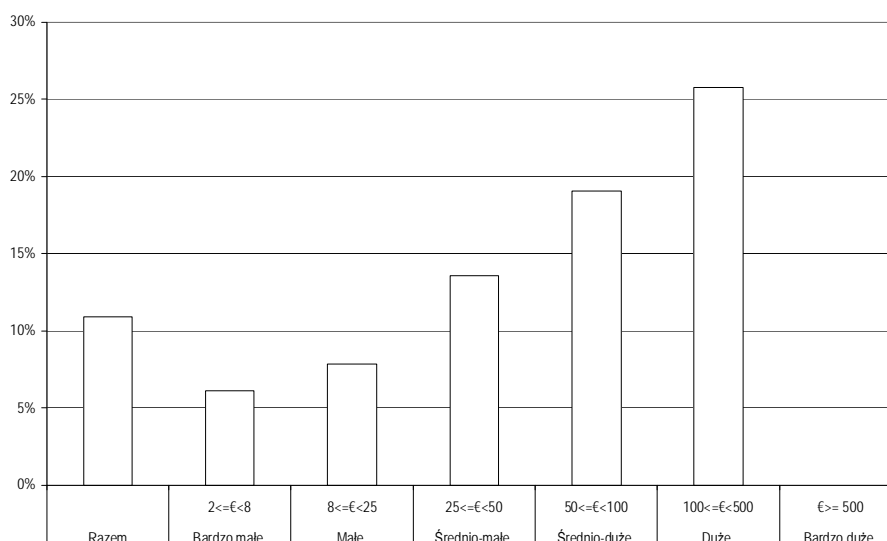

Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wykazywał tendencję malejącą wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Stosunek procentowy dla gospodarstw bardzo małych (z klasy ekonomicznej 2-8 tys. euro SO) wyniósł 41,1%, natomiast dla gospodarstw dużych (100-500 tys. euro SO) wyniósł 22,3% (patrz: Wykres 51).

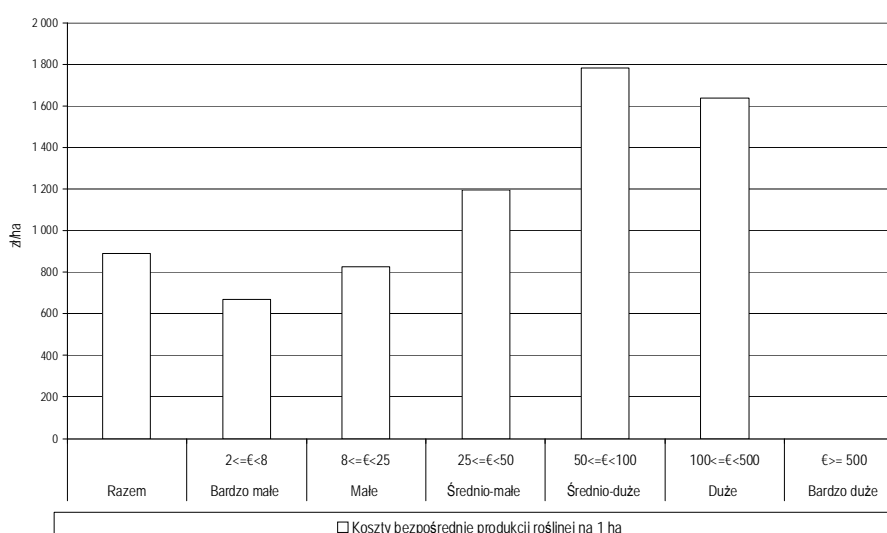
Wykres 51 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej

W analizie udziału kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto szczególną uwagę zwracają gospodarstwa z grupy 100-500 tys. euro SO. Udział ten (prawie 26%) był w ich przypadku dużo większy niż w pozostałych gospodarstwach. Porównując z gospodarstwami z klasy bardzo małych i małych, nawet wielokrotnie. Potwierdza to fakt znacznie intensywniejszego wykorzystania przez te gospodarstwa czynników zewnętrznych, przede wszystkim pracy najemnej, ale również kredytów oraz dzierżawy ziemi. Były one więc najbardziej wrażliwe na wahania poziomu cen czy zmiany w dostępności wymienionych czynników (patrz: Wykres 52).

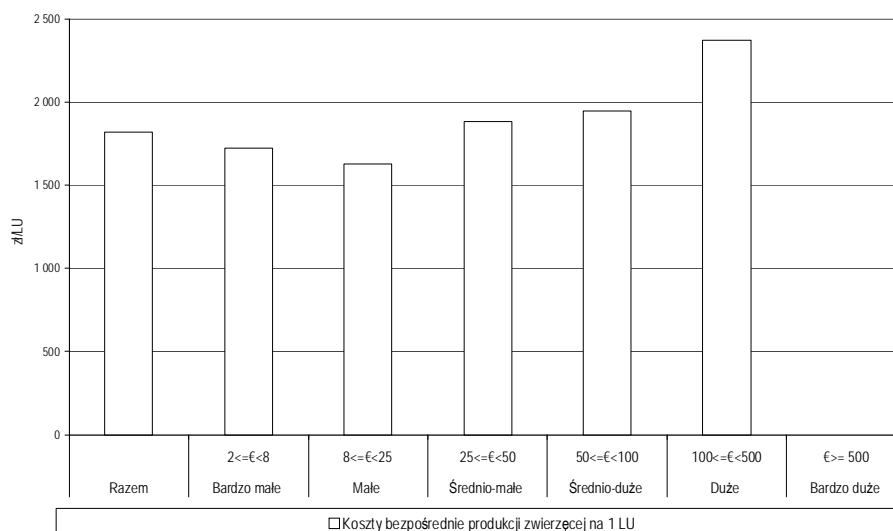
Wykres 52   **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**

Kosztochłonność produkcji roślinnej, charakteryzowana przez koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 53), rośnie wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. W gospodarstwach bardzo małych koszty produkcji roślinnej na 1 ha wynoszą około 668 zł. W gospodarstwach średnio - dużych wynoszą natomiast 1782 zł, a więc dużo ponad dwa razy więcej. Związane jest to z technologiami produkcji. Gospodarstwa duże natomiast mają nieco mniejsze koszty produkcji roślinnej 1638 zł.

Wykres 53   **Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej**

Kosztochłonność produkcji zwierzęcej (patrz: Wykres 54) natomiast, mierzona jest wartością kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej na 1LU. Kosztochłonność ta wzrasta także wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Wynika to z faktu, że mniejsze gospodarstwa częściej w żywieniu zwierząt wykorzystują tańsze pasze własne. Gospodarstwa małe, charakteryzują się mniejszymi kosztami produkcji zwierzęcej niż gospodarstwa bardzo małe.

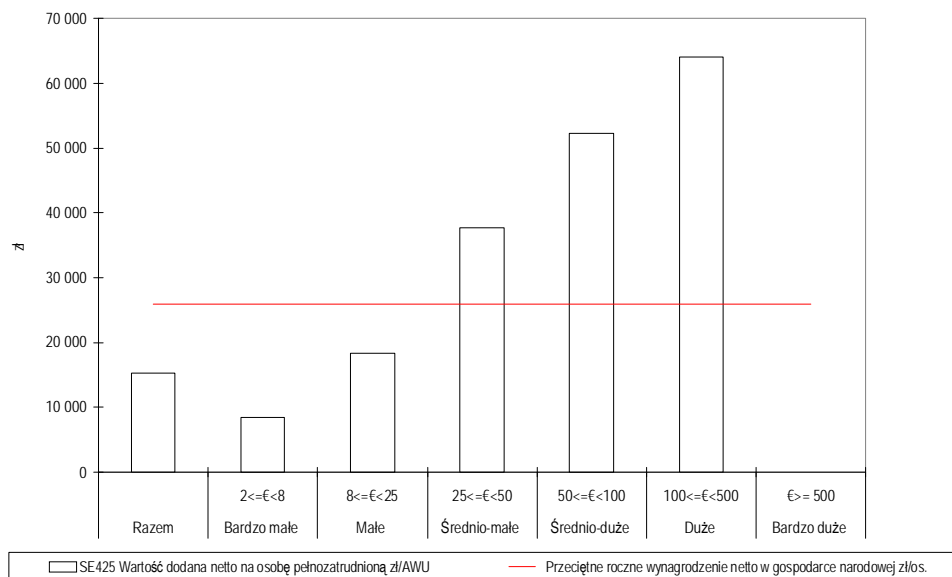
Wykres 54 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

W regionie Małopolska i Pogórze wartość dodana netto wypracowana w rolnictwie przez osobę pełnozatrudnioną nie pokrywała przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej. Wystąpiły jednak pod tym względem zasadnicze różnice w poszczególnych grupach gospodarstw. Granicą było w tym przypadku 25 tys. euro SO. Gospodarstwa o wielkości przekraczającej ten próg uzyskały wartość dodaną netto przewyższającą przeciętne wynagrodzenie netto, podczas gdy pozostałe gospodarstwa osiągnęły zdecydowanie gorsze wyniki, zwłaszcza biorąc pod uwagę gospodarstwa bardzo małe, gdzie wartość dodana netto na jednego pełnozatrudnionego stanowiła około 32,8% przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 55)⁸.

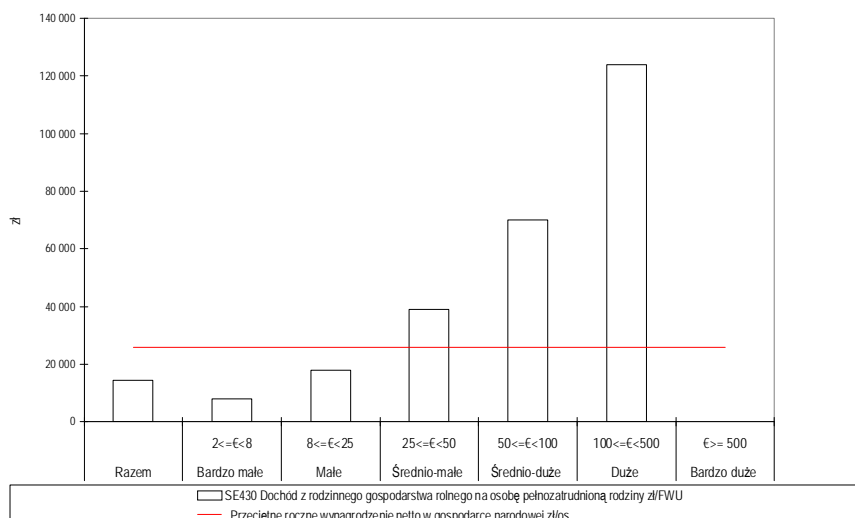
⁸ Patrz: przypis 6, na str. 23.

Wykres 55 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

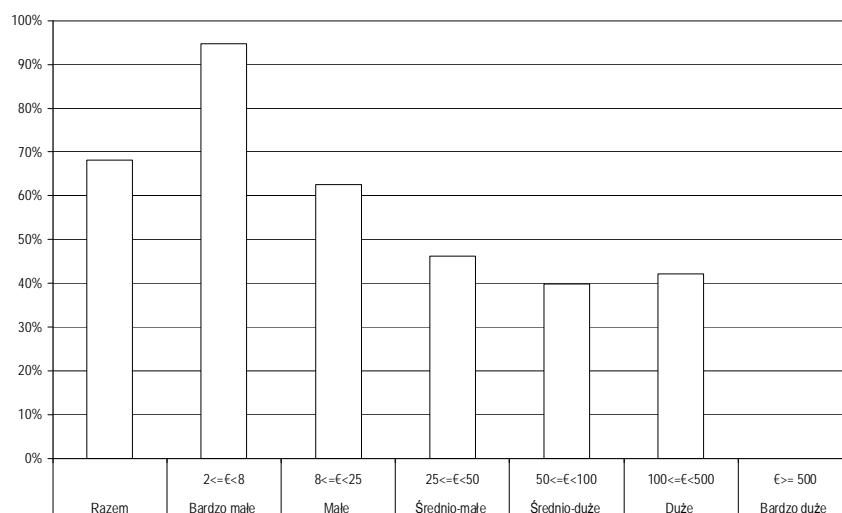
Podobną sytuację jak w przypadku wartości dodanej netto w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną można zaobserwować podczas analizy rozkładu dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na osobę pełnozatrudnioną, nieopłaconą (patrz: Wykres 56). Tutaj również granicą było 25 tys. euro SO, jednak skala dysproporcji była zdecydowanie większa. Szczególnie wyraźnie widać to w grupie gospodarstw dużych (100-500 tys. euro SO), w których dochód na pełnozatrudnionego członka rodziny wypracowany przez gospodarstwo był ponad piętnaście razy większy niż w gospodarstwach najmniejszych i blisko pięciokrotnie większy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Z rozkładu gospodarstw według wielkości ekonomicznej wynika, że 95% gospodarstw z pola obserwacji Polskiego FADN w regionie Małopolska i Pogórze stanowiły gospodarstwa z klas poniżej 25 tys. euro SO, które uzyskały dochód niższy niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 1).

Wykres 56 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

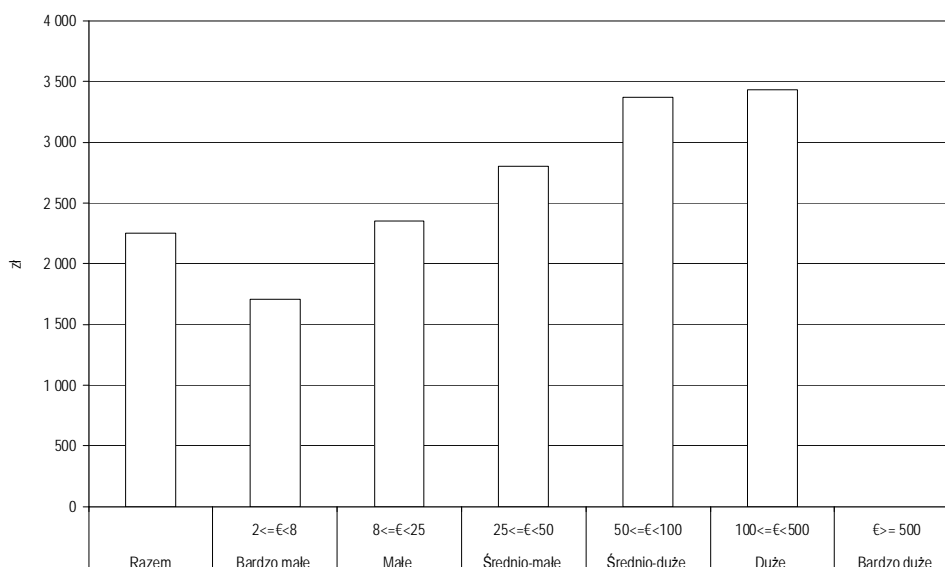
Największy udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie (prawie 95%) występował w gospodarstwach bardzo małych (klasa ekonomiczna 2-8 tys. euro SO). Udział ten wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej spadał do około 40% w przypadku gospodarstw średnio-dużych. Natomiast w gospodarstwach znajdujących się w klasie dużych udział dopłat przekroczył 40 % (patrz: Wykres 57).

Wykres 57 Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

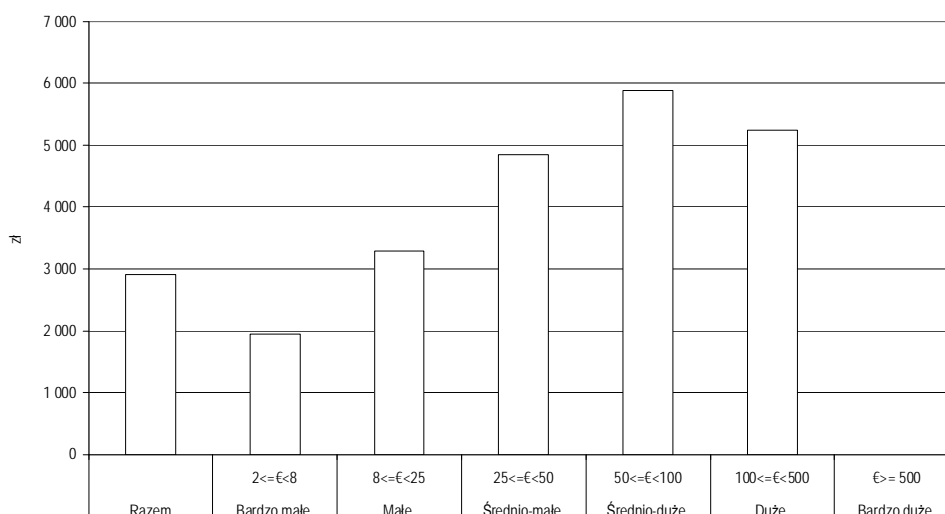
Wartość dodana netto przypadająca na jeden hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw, bez uwzględnienia obciążeń wynikających z użycia obcych czynników wytwórczych. Wartość ta rosła w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstw i w przypadku gospodarstw dużych (100–500 tys. euro SO) wyniosła 3 432 zł/ha, dla porównania w gospodarstwach bardzo małych 1 705 zł/ha. (patrz: Wykres 58).

Wykres 58 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

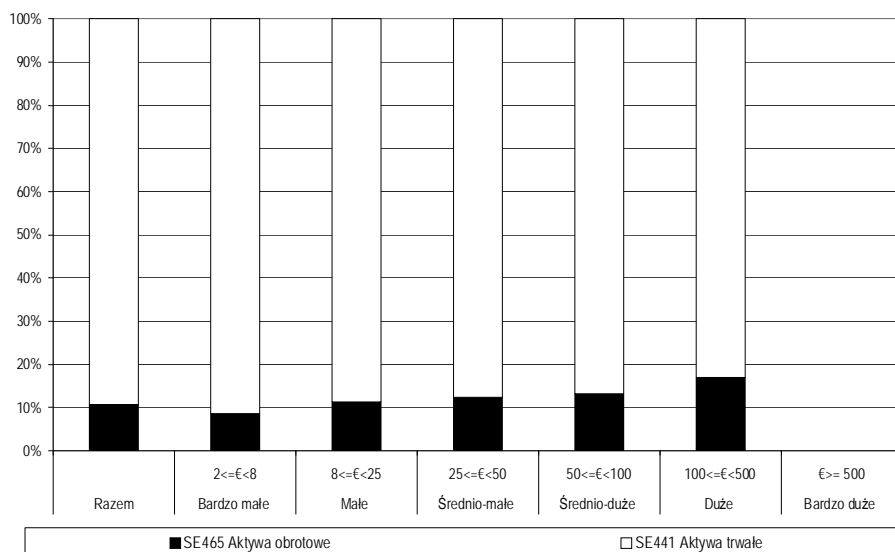
W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na 1 ha własnych użytków rolnych powtarza się schemat opisany na wykresie poprzednim (z wyjątkiem gospodarstw dużych). Wartość dochodu osiągnięta przez gospodarstwa duże wynosząca ponad 5,9 tys. zł, ponad trzykrotnie przewyższa wartość osiągniętą w grupie gospodarstw najmniejszych (patrz: Wykres 59).

Wykres 59 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

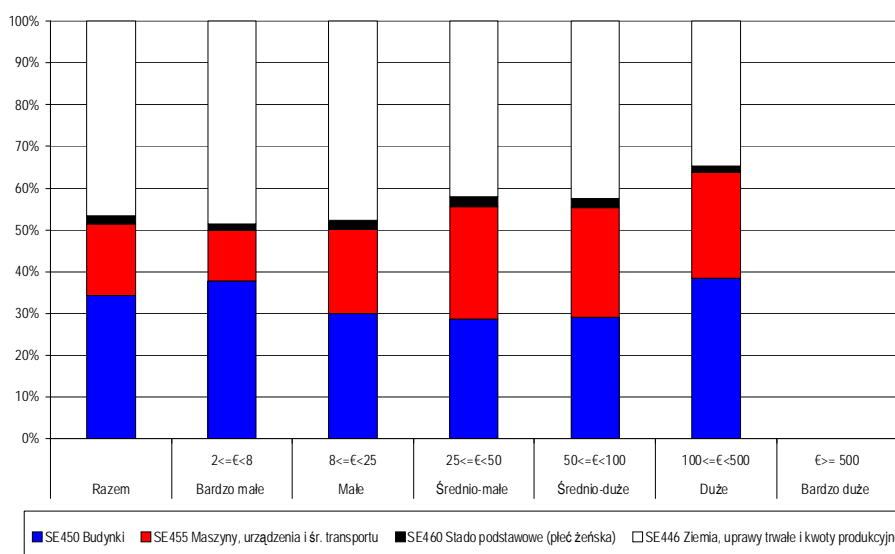
Wraz ze zmianą wielkości ekonomicznej gospodarstw zmieniała się również struktura aktywów w gospodarstwach rolnych (patrz: Wykres 60). Im większe były pod względem ekonomicznym gospodarstwa, tym niższy był udział środków trwałych. Z punktu widzenia możliwości odtwarzania majątku, gospodarstwa największe były w najkorzystniejszej sytuacji (patrz: Wykres 39).

Wykres 60   **Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

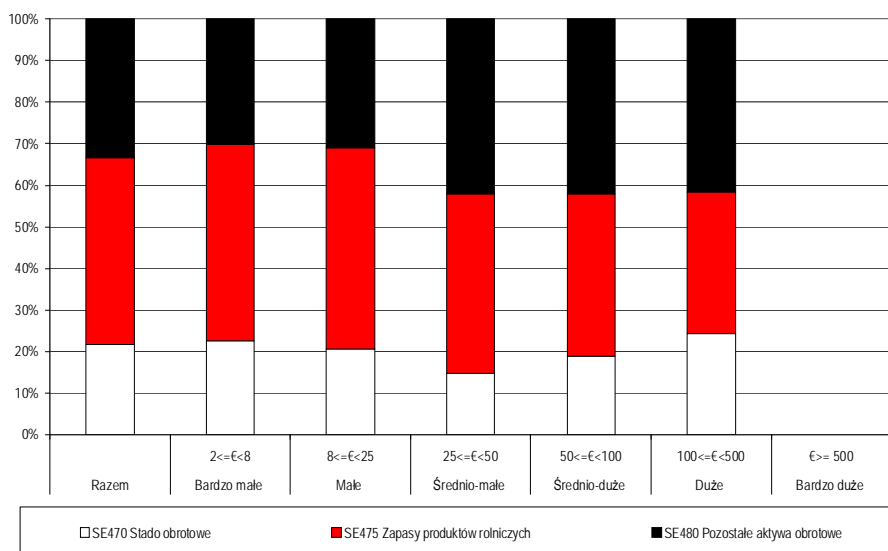
W strukturze aktywów trwałych gospodarstw mniejszych ekonomicznie dominowała ziemia, a jej udział wyraźnie malał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 61). W gospodarstwach największych ziemia stanowiła 34,7% wartości aktywów (dla porównania w gospodarstwach bardzo małych było to 48,5%). Drugim ważnym składnikiem środków trwałych są budynki i budowle. W przypadku tych środków najniższym udziałem charakteryzowały się gospodarstwa średnio-małe, średnio-duże i małe - około 30%. Udział maszyn, urządzeń i środków transportu największy był w gospodarstwach średnio-małych - 27,1%. W gospodarstwach średnio dużych utrzymywał się na zbliżonym poziomie z lekkim trendem spadku (w gospodarstwach dużych - 25,4%). Największym udziałem stada podstawowego zwierząt charakteryzowały się gospodarstwa średnio-małe (25-50 tys. euro SO), w których wyniósł on 2,3% środków trwałych.

Wykres 61   **Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

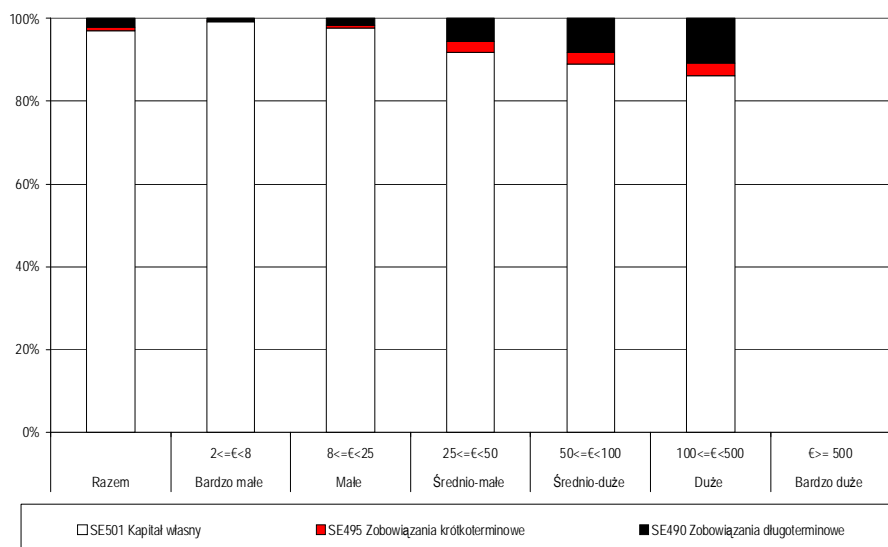
W strukturze aktywów obrotowych gospodarstw z grup ekonomicznych: bardzo małych, małych i średnio-małych, największy udział miały zapasy produktów rolniczych, natomiast w gospodarstwach od 50 tys. euro SO pozostałe aktywa obrotowe, których znaczną część stanowiły zapasy z zakupu (patrz: Wykres 62). Stąd obrotowe najmniejszy udział miało w gospodarstwach średnio-małych – 14,6%.

Wykres 62   **Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

Struktura pasywów również wykazywała silny związek z wielkością ekonomiczną gospodarstw (patrz: Wykres 63). Im większe były ekonomicznie gospodarstwa, tym większy udział kapitałów obcych w finansowaniu majątku.

Wykres 63   **Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej**

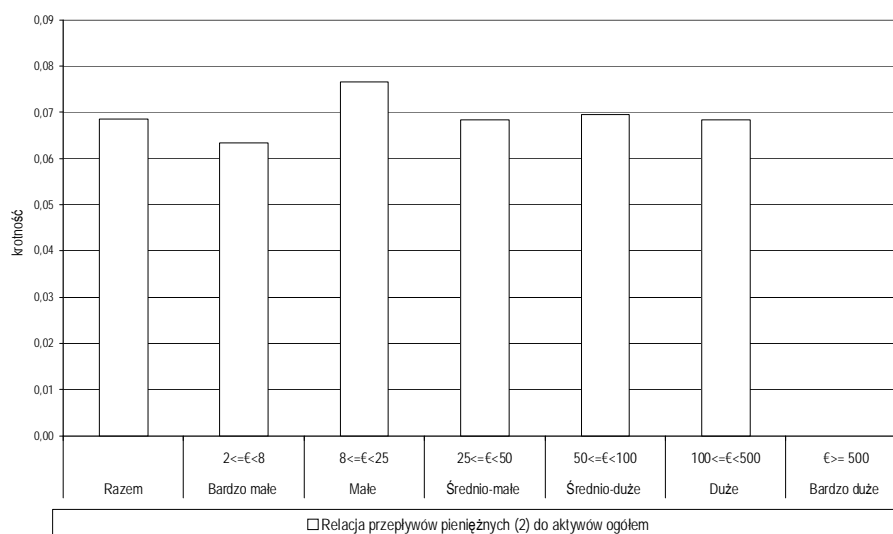
Zadłużenie największych gospodarstw (100-500 tys. euro SO) wynosiło prawie 14%, przy czym większość kapitałów obcych stanowiły kredyty długoterminowe. W pozostałych klasach gospodarstw, struktura zadłużenia była mniej korzystna, szczególnie

dotyczyło to gospodarstw 50-100 tys. euro SO, których zadłużenie ogółem wyniosło około 11 procent, a większą jego część stanowiły zobowiązania długoterminowe.

Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem (patrz: Wykres 64) w regionie Małopolska i Pogórze wykazuje trend odwrotny niż w analizie obejmującej całą Polskę. Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa, rośnie efektywność gospodarstw mierzona tym wskaźnikiem. Wyjątek stanowią gospodarstwa małe, których efektywność jest największa.

Wykres 64 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

3.3. Wnioski

1. W analizowanym regionie dominowały gospodarstwa o mieszanej produkcji roślinnej i zwierzęcej (ponad 67%). Sporą część stanowiły gospodarstwa nastawione na chów krów mlecznych (ok. 11%). Gospodarstwa te osiągały najniższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych własnych oraz na osobę pełnozatrudnioną i w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej. Około 95% gospodarstw znajdowało się w klasie wielkości ekonomicznej do 25 tys. euro SO.
2. Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu 1 ha użytków rolnych wśród grup gospodarstw ustalonych na podstawie użytych kryteriów grupowania, uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodnich (16 354 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 100-500 tys. euro SO (3 432 zł). Na drugim biegunie, z wartościami najniższymi znalazły się gospodarstwa nastawione na chów zwierząt trawożernych (1 638 zł) oraz gospodarstwa z grupy gospodarstw bardzo małych (1 705 zł).
3. Spośród analizowanych grup gospodarstw ustalonych na podstawie dwóch różnych kryteriów, najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych (44 689 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 100-500 tys. euro SO (123 911 zł). Najniższymi wartościami charakteryzowały się natomiast gospodarstwa mieszane (10 015 zł) oraz gospodarstwa z klasy 2-8 tys. euro SO (8 017 zł).
4. Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (25 864 zł/osobę w 2010 roku) osiągnęły gospodarstwa znajdujące się w klasach wielkości ekonomicznej powyżej 25 tys. euro SO.
5. Poziom zużycia wewnętrznego (produktów wytworzonych w gospodarstwie rolnym) oraz przekazania produktów do gospodarstwa domowego był najniższy w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach trwałych i ogrodnich. Zużycie wewnętrzne rosło od około 6,2 tys. zł w gospodarstwach najmniejszych do 65,3 tys. zł w gospodarstwach największych, ale w strukturze produkcji miało coraz mniejsze znaczenie.
6. Analizując strukturę pasywów należy zauważyć, że najniższy udział kapitałów obcych w finansowaniu majątku mają gospodarstwa o wielkości ekonomicznej do 25 tys. euro oraz gospodarstwa z mieszaną produkcją roślinną i zwierzęcą, natomiast najbardziej zadłużone są gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodnich oraz gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 100 tys. do mniej niż 500 tys. euro SO ESU, przy czym większość kapitałów obcych stanowiły kredyty długoterminowe.

7. Zaobserwowane różnice w parametrach wynikowych analizowanych grup gospodarstw rolnych nakazują konieczność przeprowadzania pogłębionych analiz statystycznych w badaniach strukturalnych gospodarstw rolnych.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB